

Rapport 2009:11

Ekonomisk översikt för den kommunala sektorn

Hösten 2009

De senaste rapporterna från ÅSUB

- 2008:7 Ålänningarna och miljön - Beteende och förändringsvilja i vardagen
- 2008:8 Den åländska flyttningsrörelsen ur ett arbetsmarknadsperspektiv
- 2008:9 Grönland - en studie i dynamisk självstyrelse
- 2008:10 Konjunkturläget hösten 2008
- 2008:11 Ekonomisk översikt för den kommunala sektorn hösten 2008
- 2009:1 Ålänningarnas kultur- och fritidsvaror
- 2009:2 Mot den tredje generationens regionpolitik. Lärdomar från Nordens autonomier och perifera ö-regioner
- 2009:3 Turismens samhällsekonomiska betydelse för Åland 2008
- 2009:4 Konjunkturläget våren 2009
- 2009:5 Den åländska beskattningen. Ekonomiska effekter av alternativa framtidsscenarier 2010-2020
- 2009:6 Ekonomisk översikt för den kommunala sektorn våren 2009
- 2009:7 Behovet av finska i ålänningarnas vardagsliv. Den svenskspråkiga servicen inom offentlig sektor och handel
- 2009:8 Arbetsmarknadsbarometern 2009
- 2009:9 Ålänningarnas radiolyssnar- och TV-tittarvanor
- 2009:10 Konjunkturläget hösten 2009

Förord

Ålands statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB) gör två gånger per år en ekonomisk översikt för den kommunala sektorn på uppdrag av Ålands kommunförbund. Rapportens huvudsakliga syfte är att förse de åländska kommunerna med aktuellt ekonomiskt underlag för en bedömning av framtidsutsikterna med särskild hänsyn till de behov som framkommer i anslutning till budgetprocessen.

Längst fram i rapporten finns en kort sammanfattning av rapporten och en sammanfattande prognos för de mest centrala inkomstkällorna för kommunerna inför år 2009. Analyserna och prognoserna över den kommunala sektorns ekonomi med bedömning av utvecklingen av kommunernas olika inkomstslag har samlats i rapportens inledande avsnitt, medan ett sammandrag av konjunkturläget och den åländska ekonomin finns som bakgrundsinformation i rapportens tre sista kapitel.

En efterfrågad sidoprodukt till den här rapporten är kommunvisa skattekalculer med bedömning av inkomsternas, avdragens och skatternas utveckling per kommun, som skickas elektroniskt till alla kommunkanslier som underlag för budgetberedningen. Eftersom efterfrågan på de här elektroniska filerna är så stor så har Kommunförbundet och ÅSUB i år gått inför att distribuera dessa filer redan före den här rapporten publiceras.

Utredare Maria Rundberg har varit ansvarig för arbetet med höstens rapport. Utredningschef Katarina Fellman har med sin stora sakkunskap förtjänstfullt bistått vid framtagningen av prognoserna för de olika skatteslagen för kommunerna. Ekonomistatistiker Jouko Kinnunen har prognostiserat utvecklingen av skattgottgörelsen samt bidragit med behandling av tidsserier.

Den allmäneconomiska bedömningen är i huvudsak hämtad från ÅSUBs konjunkturöversikt Konjunkturläget hösten 2009 (Rapport 2009:10). Bedömningen av den kommunala ekonomin avslutades i början av oktober 2009. Som grund för skattekalculerna har använts uppgifter som publicerades på Skattestyrelsens hemsida den 5 oktober.

Såväl Kommunförbundet som ÅSUB tar gärna emot synpunkter och frågor om innehållet i rapporten. Om ytterligare information önskas kontakta gärna Maria Rundberg på ÅSUB, telefon 25495, eller Katarina Fellman, telefon 25493.

Bjarne Lindström
Ålands statistik- och utredningsbyrå

Sigurd Lindvall
Ålands kommunförbund

Innehåll

Förord	2
Figurförteckning	6
Tabellförteckning	7
1. Sammanfattning	9
2. Upplägg av rapporten	12
3. Utvecklingen av den kommunala ekonomin	13
3.1 Kommunala nyckeltal	13
3.2 Aktuella förändringar som påverkar kommunernas kostnader	18
3.3 Utvecklingen av kommunernas skatteinkomster	19
3.4 Landskapsandelarna till kommunerna	32
3.5 Kommunernas samlade skattefinansiering.....	35
4. Allmän ekonomisk översikt	37
4.1 Det internationella konjunkturläget	37
4.2 Konjunkturbilden i Finland och Sverige	39
5. Den åländska ekonomin	41
5.1 Allmän översikt över den åländska ekonomin.....	41
6. Näringslivsutvecklingen	46
6.1 Näringslivet som helhet	46
6.2 Utvecklingen inom näringslivet ur ett regionalt perspektiv	49
Tabell och figurbilaga	53
Referenser	60

Figurförteckning

Figur 1. Kommunernas inkomster enligt bokslut 2008	15
Figur 2. Kommunernas nettodriftkostnader efter huvudsektor 2008*	16
Figur 3. Kommunernas samlade årsbidrag, avskrivningar samt resultat, 1.000 euro	17
Figur 4. Kommunala nyckeltal per invånare, alla kommuner (euro/invånare)	18
Figur 5. Effektiv skattegrad och egentlig kommunal skattesats för kommunerna i genomsnitt	26
Figur 6. Utvecklingen av kapitalinkomstskatterna åren 1993-2008, 1.000 euro	30
Figur 7. Kommunernas samlade skattefinansiering, 1.000 euro	36
Figur 8. BNP-tillväxten i Finland, Sverige och på Åland	42
Figur 9. Den öppna arbetslösheten (procent), månadsvis 2007-2009	43
Figur 10. Utvecklingen av klumpsumman och skattegottgörelsen, löpande priser.....	45
Figur 11. Konjunkturförväntningarna inom den privata sektorn 1998-2009	48
Figur 12. Omsättnings- och lönekostnadsutvecklingen inom det privata näringslivet på Åland	49
Figur 13. Omsättningens och lönekostnadernas utveckling inom företagen i Mariehamn	50
Figur 14. Omsättningens och lönekostnadernas utveckling inom företagen på landsbygden.....	51
Figur 15. Omsättningens och lönekostnadernas utveckling inom skärgårdsföretagen	52

Tabellförteckning

Tabell 1. Centrala poster från kommunernas bokslut och budgeter, 1.000 euro.....	14
Tabell 2. Centrala prognossiffror och antaganden.....	21
Tabell 3. Kalkyl över kommunernas förvärvsinkomstskatter, 1.000 euro (enligt debiteringα)	22
Tabell 4. Prognos: kommunernas andel av samfundsskatten 2007-2010, euro (enligt debitering)	27
Tabell 5. Fastighetsskattekalkyl per kommun 2009-2010, 1.000 euro (enligt debitering)	31
Tabell 6. Sammandrag över kommunernas kalkylerade skatteinkomster, 1.000 euro	32
Tabell 7. Preliminära landskapsandelar per sektor och kommun år 2010 med indexjustering.....	34
Tabell 8. Landskapsandelar och kompensationer per sektor 2008-2010.....	35

1. Sammanfattning

Åland har ännu så länge klarat sig relativt sett bra under den djupa internationella lågkonjunkturen som började med finanskraschen hösten 2008. Krisen kommer dock framöver att påverka de åländska företagen, den offentliga sektorn och hushållen. Botten ser visserligen ut att vara nådd i den globala ekonomiska krisen, men Finlands återhämtning blir långsam och utdragen. Detta i sin tur innebär att Åland får räkna med eftersläpande negativa, indirekta effekter, exempelvis i form av en minskad avräkningssumma under flera år framöver.

Inom det privata näringslivet såg vi att företagets omsättning sjönk kraftigt under det första halvåret 2009, och beräknas sammantaget bli svag under andra hälften av året. De indirekta följderna av krisen kommer att bli kännbara på Åland. Dels genom en fortsatt svag efterfrågan från hushållens sida men också mer långsiktigt genom de effekter som fortplanter sig via den förestående åtstramningen av den offentliga ekonomin.

Vi tror att vi kommer att få se en krympande BNP för Åland tre år i rad. I huvudsak är detta en effekt av utflaggningen av färj- och passagerartonnage, även om en del av effekterna härrör sig från den globala konjunkturergången. För 2008 räknar vi med en minskning i BNP motsvarande -0,7 procent, för 2009 med -5,8 procent, och slutligen med -2,7 procent 2010. Utan utflaggningar hade vi haft en svagt positiv tillväxt 2008-2010.

Landskapet Ålands budget finansieras till stor del av ett avräkningsbelopp på 0,45 procent av statens inkomster (exklusive upplåning). Då det ekonomiska läget i Finland snabbt försämrades hösten 2008 och recessionen fördjupades under vintern, påverkades avräkningsinkomsten negativt. Dessutom införde staten skattelättnader år 2008, som medförde att statens inkomster och sålunda avräkningsbeloppet minskade. Ålandsdelegationen var således tvungen att hösten 2009 skriva ned beloppet för år 2008 med cirka 5,5 miljoner euro, ett belopp som landskapet måste betala tillbaka. Avräkningsbeloppet för 2008 har fastställts till 199,3 miljoner euro och år 2009 beräknas klumpsumman sjunka till cirka 170 miljoner euro, för att ytterligare sjunka till runt 167 miljoner euro år 2010.

Som om detta inte vore nog. Den så kallade flitpengen, som blir aktuell då de i landskapet debiterade inkomst- och förmögenhetsskatterna överstiger 0,5 procent av motsvarande skatt för hela Finland, kommer att minska avsevärt år 2008 och uppskattas uppgå till endast 3,1 miljoner euro. För skattegottgörelsen är systematiken sådan att 2008 års belopp tas upp i 2010 års budget. Orsakerna till den stora minskningen av

skattegottgörelsen ifjol kan delvis förklaras med att de konjunkturkänsliga samfundsskatterna och kapitalinkomstskatterna minskade enligt preliminära uppgifter med hela 55 respektive 42 procent år 2008. Skattegottgörelsen för år 2009, som tas upp i 2011 års budget, uppskattas uppgå till runt 17 miljoner euro. År 2010 uppskattas beloppet åter sjunka, till runt 12 miljoner euro, vilket tas upp i 2012 års budget.

De åländska *kommunernas ekonomi* finansieras i huvudsak av skatteintäkter, landskapsandelar och olika avgifter. Skatteinkomsterna är den mest betydelsefulla inkomstkällan för kommunsektorn, medan landskapsandelarna utgör den näst största inkomstkällan.

En närmare titt på utvecklingen av de tre skatteslagen sammantaget visar att skatteinkomsterna år 2008 preliminärt minskade med tre procent eller 2,3 miljoner euro. Orsaken till minskningen är att kommunernas andel av samfundsskatterna minskade med nästan 55 procent eller med 6,2 miljoner euro. Förvärsinkomstskatterna ökade med nästan sex procent eller med 3,85 miljoner euro.

I år beräknas skatteinkomsterna sammantaget öka med sex procent. Förvärsinkomstskatterna beräknas dock sjunka något, som ett resultat av utflaggningarna och avdragsförändringarna under året. Samfundsskatterna uppskattas uppgå till 10 miljoner euro, förutsatt att lagtinget höjer kommunsektorns andel av företagsskatterna från 22,03 till 32,03 procent. Om Lagtinget istället beslutar att bibehålla kommunernas andel av samfundsskatten på 22,03 procent, uppskattas samfundsskatterna år 2009 till knappt 6,9 miljoner euro.

År 2010 förväntas skatteinkomsterna totalt minska med 4,8 procent, eftersom både förvärsinkomstskatterna och samfundsskatterna uppskattas sjunka. Förvärsinkomstskatterna beräknas sjunka till cirka 68,4 miljoner euro (-1,6%) och kommunernas samfundsskatter uppskattas sjunka till 7,2 miljoner euro (-28%). Om Lagtinget beslutar att bibehålla kommunernas andel av samfundsskatterna på 22,03 procent, sjunker dock samfundsskatterna år 2010 till knappt fem miljoner euro.

Kommunernas inkomster från fastighetsskatterna är inte så stora (runt 1,5-1,6 miljoner euro), men de utvecklas stabilt.

Kommunernas samlade skattefinansiering 2007-2010, 1.000 euro

	2007	2008*	2009**	2010**
Förvärsinkomstskatt	65 951	69 801	69 456	68 377
Andel av samfundsskatt	11 377	5 149	10 000	7 200
Fastighetsskatt	1 493	1 541	1 607	1 623
Skatteinkomster, totalt	78 822	76 491	81 062	77 199
<i>Förändring, %</i>	3,8	-3,0	6,0	-4,8
Landskapsandelar (med indexförändring)‡	27 341	37 957	41 435	42 843
<i>Förändring, %</i>	19,5	38,8	9,2	3,4
Skattefinansiering, totalt	106 163	114 448	122 497	120 042
<i>Förändring, %</i>	7,4	7,8	7,0	-2,0

‡ Landskapsandelar i form av kompensationer såsom kompensationer för utebliven kapitalinkomstskatt och för "äländska" avdrag ingår här, men inte prövningsbaserade stöd

Den totala skattefinansieringen, det vill säga skatteinkomsterna och landskapsandelarna (inklusive landskapsandelar i form av kompensationer) sammantaget, ökade preliminärt med 7,8 procent år 2008, trots att skatteinkomsterna minskade med tre procent. Landskapsandelarna ökade nämligen med hela 38,8 procent eller 10,6 miljoner euro, som ett resultat av det nya landskapsandelssystemet.

I år beräknas skattefinansieringen öka med sju procent eller 8,0 miljoner euro, förutsatt att kommunernas andel av samfundsskatten höjs från 22,03 till 32,03 procent. Skatteinkomsterna förväntas då nämligen öka med sex procent eller 4,6 miljoner euro och landskapsandelarna beräknas öka med 9,2 procent eller 3,5 miljoner euro.

År 2010 förväntas dock skattefinansieringen minska med 2,0 procent på grund av lägre beräknade skatter, trots att vi har räknat med att landskapsandelarna ökar med 3,4 procent eller 1,4 miljoner euro. Om inte den lagstadgade indexförhöjningen görs, minskar kommunernas skattefinansiering med 2,8 procent år 2010.

2. Upplägg av rapporten

Rapporten inleds med en kort sammanfattning. De mest efterfrågade avsnitten om kommunernas ekonomi med prognoser för kommunernas inkomster finns i det tredje kapitlet. I det första avsnittet i kapitlet finns uppgifter om hur ekonomin utvecklats under de senaste åren och vi ser på utvecklingen av de kommunala nyckeltalen. I de följande avsnitten presenteras sedan prognoser för kommunernas skatteinkomster i form av förvärvsinkomstskatter, andel av samfundsskatter och fastighetsskatter samt kommunernas kompensation för kapitalinkomstskatterna. Slutligen redovisas preliminära beräkningar av landskapsandelarna per sektor för 2010.

Uppgifterna om det ekonomiska läget både internationellt och specifikt för den åländska ekonomin har i huvudsak hämtats ur ÅSUBs konjunkturanalys från oktober i år (Rapport 2009:10) och anpassats till den kommunala sektorns behov på Åland. Den allmänna ekonomiska översikten av det internationella konjunkturläget och speciellt konjunkturbilden i Finland och Sverige redogörs kortfattat för i kapitel 4, medan en allmän sammanfattad översikt av den åländska ekonomin med uppgifter om exempelvis BNP-tillväxt, inflationstakt, arbetslöshet, flyttningsrörelse samt inkomstutvecklingen för landskapet Åland görs i kapitel 5.

Slutligen i kapitel 6 tittar vi lite närmare på utvecklingen inom det åländska näringslivet ur ett regionalt¹ perspektiv. Nytt för denna gång är att vi endast övergripande tittar på omsättnings- och lönekostnadsutvecklingen per region. Vi har denna höst valt att inte redogöra för resultaten från vårens konjunkturbarometer, eftersom så mycket har hänt inom det åländska näringslivet sedan februari 2009.

De politiska beslut som berör kommunernas verksamhet och ekonomi har så långt som möjligt beaktats och de ekonomiska konsekvenserna av dem presenteras i form av tabeller och diagram.

Rapporten är i huvudsak upplagd så att informationen i textdelen presenteras per region eller för hela Åland. *Den intresserade kan ta kontakt med ÅSUB för att få information om den enskilde kommunen.* Det här gäller speciellt de efterfrågade kalkylbladen med underlag för kalkylering för kommunalskatten skilt för varje kommun.

I rapportens tabeller och diagram anger beteckningen * att uppgiften är preliminär och beteckningen ** att det är fråga om prognos eller framskrivning av utvecklingen.

¹ Regionerna är i detta kapitel följande: 1) Mariehamns stad, 2) landsbygden Eckerö, Finström, Geta, Hammarland, Jomala och Lemland, Lumparland, Saltvik och Sund samt 3) skärgårdskommunerna Brändö, Föglö, Kumlinge, Kökar, Sottunga och Vårdö.

3. Utvecklingen av den kommunala ekonomin

De åländska kommunernas ekonomi finansieras i huvudsak av skatteintäkter, landskapsandelar och olika avgifter. Skatteinkomsterna är den mest betydelsefulla inkomstkällan för kommunsektorn, medan landskapsandelarna utgör den näst största inkomstkällan. Nedan granskas utvecklingen av dessa centrala inkomstslag tillsammans med utvecklingen av de kommunalekonomiska förutsättningarna i övrigt, för att få en helhetsbedömning av läget inom den kommunala sektorn på Åland. Alla tidsserier anges i löpande priser, inflationen har inte beaktats.

3.1 Kommunala nyckeltal

I *Tabell 1* nedan sammanfattas några centrala poster från kommunernas bokslut för åren 2006-2008 samt från budgeterna för år 2009. Uppgifterna är hämtade från ÅSUBs statistikserie, offentlig ekonomi. Budgeterna innehåller vanligen ett visst mått av försiktighet, varför inte några långtgående slutsatser kan dras på basen av dessa. Alla kostnader och underskott anges som negativa tal i tabellen, medan intäkter och överskott är positiva.

Verksamhetsbidraget visar driftens nettokostnader, som ska finansieras med skatteinkomster och landskapsandelar, och är sålunda alltid negativt. Medan årsbidraget visar hur mycket som finns kvar för amorteringar och avskrivningar efter att de löpande kostnaderna täckts. Årsbidraget påverkas av den kommunala skatteprocenten, vilket bör beaktas vid jämförelser mellan kommuner. Kommunernas resultaträkning mynnar ut i räkenskapsperiodens överskott eller underskott, där även exempelvis förändringar av fonder och reserver ingår.

Nyckeltalen i de kommunala *boksluten* (se *Tabell 1*) påverkas av flera aktuella reformer. För det första återinfördes det åländska allmänna avdraget i kommunalbeskattningen år 2007, vilket innebar att intäkterna från kommunalskatten minskade, medan landskapsandelarna ökade. Det allmänna avdraget kompenseras kommunerna fullt ut vilket syns under landskapsandelarna. För det andra förnyades landskapsandelssystemet år 2008, vilket resulterade i att kommunernas landskapsandelar ökade och årsbidraget stärktes.

Tabell 1. Centrala poster från kommunernas bokslut och budget, 1.000 euro

	2006	2007	2008*	2009
	Bokslut	Bokslut	Bokslut	Budget
Verksamhetsbidrag	-89 769	-92 722	-100 904	-108 869
<i>Förändring, %</i>	<i>4,3</i>	<i>3,3</i>	<i>8,8</i>	<i>7,9</i>
Skatteintäkter	77 007	75 059	84 217	84 426
<i>Förändring, %</i>	<i>6,8</i>	<i>-2,5</i>	<i>12,2</i>	<i>0,2</i>
Kommunalskatt	65 058	62 589	71 775	71 540
Fastighetsskatt	1 557	1 754	1 526	1 603
Samfundsskatt	9 141	10 376	10 189	10 246
Övr. skatteint.	1 251	340	727	1 037
Landskapsandelar	24 374	28 145	37 637	40 317
<i>Förändring, %</i>	<i>9,5</i>	<i>15,5</i>	<i>33,7</i>	<i>7,1</i>
Årsbidrag	10 181	9 146	18 810	13 504
<i>Förändring, %</i>	<i>44,6</i>	<i>-10,2</i>	<i>105,7</i>	<i>-28,2</i>
Avskrivningar enl plan+nedskrivningar	-8 446	-8 948	-8 790	-9 362
Räkenskapsperiodens resultat	3 588	272	9 997	4 141
Investeringar, brutto	-19 098	-15 473	-16 642	-33 801
Finansieringsandelar för investeringar	6 190	6 809	4 563	7 781
Förändr i långfristiga lånestocken	2 403	-1 130	-3 149	9 203

Skattefinansieringen, det vill säga skatteintäkterna och landskapsandelarna sammantaget, ökade enligt kommunernas bokslut år 2008 med 18 procent eller 18,7 miljoner euro samtidigt som nettodriftsutgifterna ökade med nästan 9 procent eller 8,2 miljoner euro. Årsbidraget ökade med hela 106 procent och räkenskapsperiodens resultat uppvisade ett överskott om runt 10 miljoner euro.

Det stärkta årsbidraget ska dock täcka större avskrivningar och eventuella amorteringar. Enligt det nya landskapsandelssystemet har nämligen kommunernas egen andel av investeringarna ökat. Landskapsandelarna för driften har blivit större på bekostnad av finansieringsandelarna för investeringar.

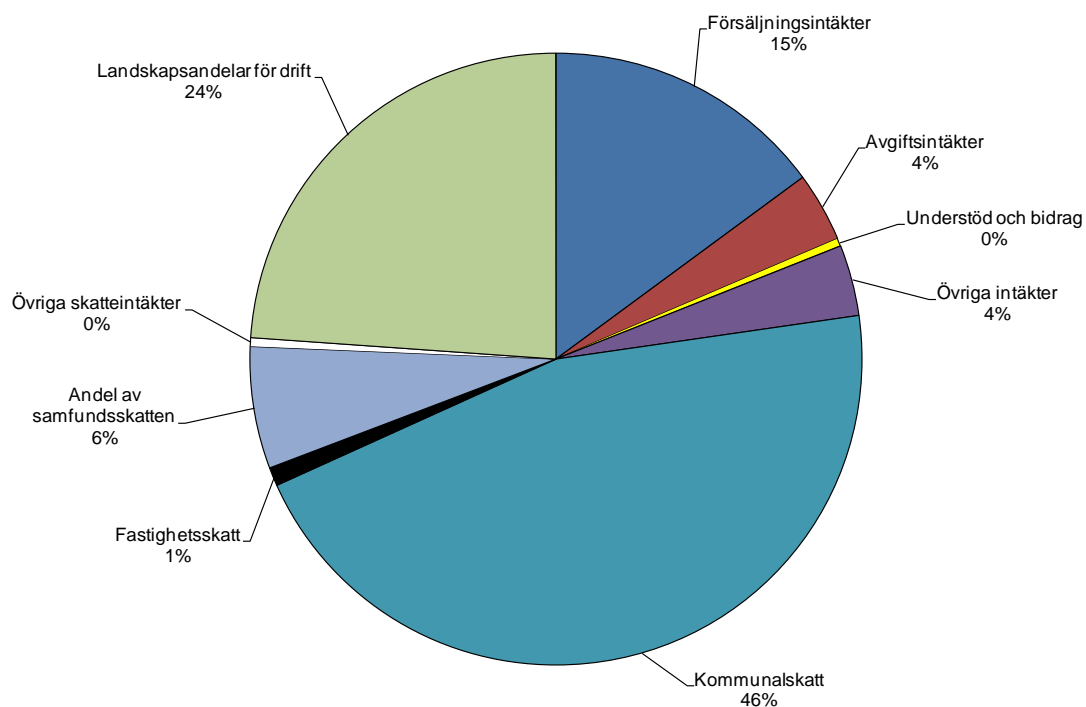
I *Figur 1* kan vi se fördelningen av kommunernas inkomster enligt boksluten år 2008. Av de samlade intäkterna², cirka 157,7 miljoner euro, var kommunalskatten störst (46%) följt av landskapsandelarna för drift (24%), försäljningsintäkter³ (15%) och samfundsskatten (6%). Avgiftsintäkterna och de övriga intäkterna stod för 4 procent

² Inklusiva skatteintäkter, landskapsandelar och verksamhetens intäkter

³ Försäljningsintäkterna inkluderar bland annat hamnavgifter samt energi- och vattenavgifter, vilket betyder att Mariehamn får en betydande del av försäljningsintäkterna.

vardera, medan fastighetsskattens andel av de totala intäkterna endast utgjorde en procent. Totalt var skatteintäkternas andel av de totala intäkterna 53 procent.

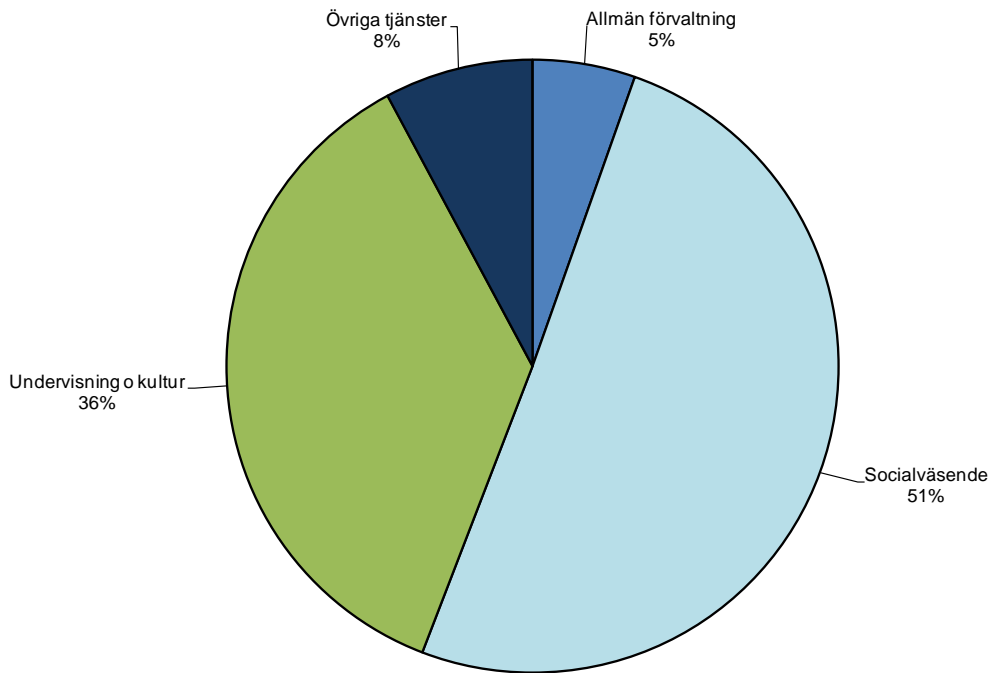
Figur 1. Kommunernas inkomster enligt bokslut 2008⁴

I *Figur 2* kan vi se fördelningen av nettodriftkostnaderna per sektor år 2008. Socialväsendet stod för drygt hälften av kommunernas nettodriftkostnader, undervisning och kultur 36 procent och övriga tjänster 8 procent. Den allmänna förvaltningens andel av nettodriftkostnaderna uppgick år 2008 till fem procent.

⁴ Preliminär, inte publicerad verksamhetsstatistik för 2008 från ÅSUB.

Figur 2. Kommunernas nettodriftkostnader efter huvudsektor 2008*

Skillnaderna mellan kommunernas nettodriftkostnader per sektor är stora. Kostnaderna för allmän förvaltning per invånare var högst i Sottunga, Kumlinge, Brändö och Lumparland (över 400 euro/invånare) jämfört med Hammarland där kostnaderna för den allmänna förvaltningen var under 150 euro per invånare. Nettodriftkostnaderna för socialväsendet per invånare var högst i Geta (drygt 3.000 euro/invånare) följt av Kökar, Eckerö, Vårdö, Mariehamn och Kumlinge (samtliga kommuner med över 2.000 euro/invånare). Utgifterna för undervisning och kultur var högst i Sottunga och Kökar (drygt 2.250 euro/invånare).

Enligt kommunernas *budgeter* för år 2009 (se *Tabell 1*) förväntas årsbidraget minska med 28 procent. Nettodriftskostnaderna förväntas nämligen öka med cirka 8 procent samtidigt som skattefinansieringen väntas öka med två procent. Utvecklingen av skatteintäkterna förväntas nämligen vara svag, trots att den genomsnittliga kommunalskattesatsen steg från 16,77 år 2008 till 17,05 i år. Då det gäller fastighetsskatterna beskattar endast en kommun (Finström) bostäder för stadigvarande boende år 2009, medan alla kommuner har den högsta tillåtna skattesatsen på fritidsbostäder, 0,9 procent.

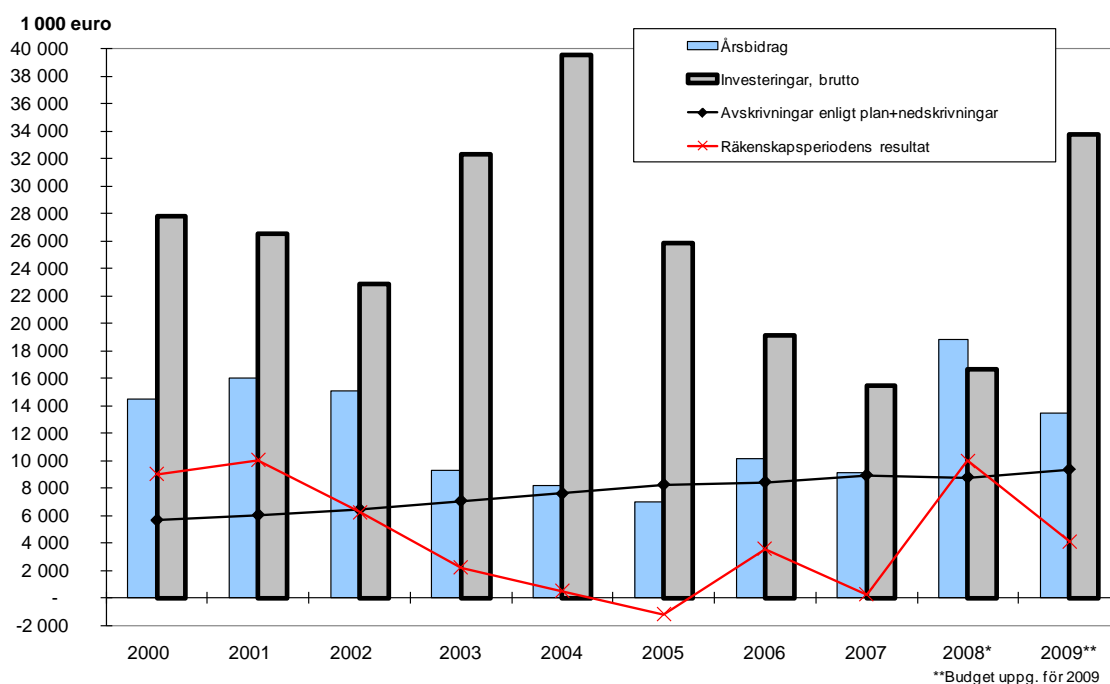
De åländska kommunerna har sammantaget budgeterat med ett överskott om 4,1

miljoner euro. Skillnaderna mellan kommunerna är dock betydande: Finström, Geta, Kökar och Sottunga budgeterar med ett negativt resultat, Lumparland budgeterar ett nollresultat och de övriga elva kommunerna budgeterar ett positivt resultat.

Under år 2009 budgeterar alla kommuner investeringar och totalt uppgår de planerade investeringarna till närmare 34 miljoner euro, vilket är dubbelt mer än i 2008 års bokslut.

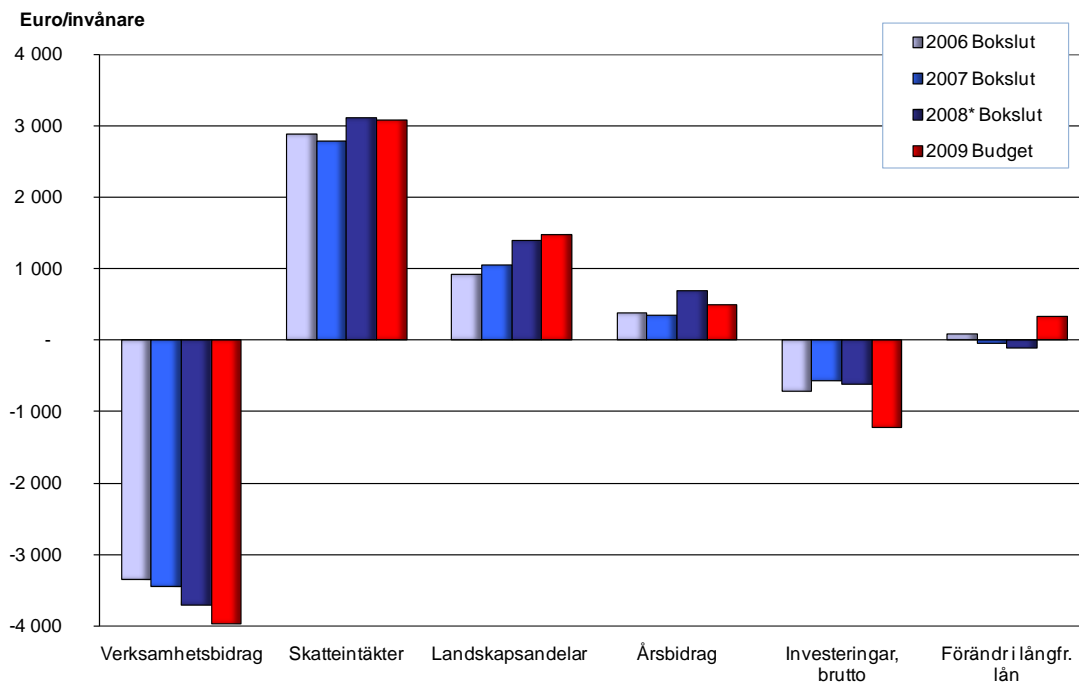
Det bör dock poängteras att det försvagade ekonomiska läget säkerligen har fått kommunerna att ompröva viktiga inkomst- och utgiftsposter år 2009⁵. Vi kan sålunda anta att de åländska kommunernas uppskattningar av till exempel skatteinkomsternas utveckling och de planerade investeringarna har blivit dystrare än de var i budgeten för år 2009.

Figur 3. Kommunernas samlade årsbidrag, avskrivningar samt resultat, 1.000 euro

Utvecklingen av kommunernas årsbidrag, avskrivningar, investeringar och resultat åren 2000-2009 åskådliggörs i *Figur 3*. Årsbidraget täckte precis avskrivningarna år 2007 och år 2008 var årsbidraget dubbelt så stort som avskrivningarna. År 2009 förväntas årsbidraget överstiga avskrivningarna med 44 procent och de planerade bruttoinvesteringarna fördubblas.

⁵ Enligt en enkätundersökning som Finlands Kommunförbund utförde i februari 2009, har det försvagade ekonomiska läget tvingat kommunerna att ompröva viktiga inkomst- och utgiftsposter 2009.

Figur 4. Kommunala nyckeltal per invånare, alla kommuner (euro/invånare)

I *Figur 4* åskådliggörs utvecklingen av några av de kommunala nyckeltalen per invånare. Verksamhetsbidraget per invånare har stadigt ökat och förväntas uppgå till nästan 4.000 euro per invånare enligt 2009 års budgetar. Skatteintäkterna per invånare ligger runt 3000 euro per invånare och landskapsandelarna, som år 2008 ökade kraftigt, uppgår till nästan 1.500 euro per invånare. Vi kan se att årsbidraget förväntas sjunka från 2008 års höga nivå på cirka 700 euro per invånare till 500 euro per invånare år 2009. År 2009 förväntas de planerade bruttoinvesteringarna öka rejält och uppgå till hela 1.200 euro per invånare, vilket i sin tur medför att den långfristiga lånestocken per invånare ökar snabbare.

3.2 Aktuella förändringar som påverkar kommunernas kostnader

Flera aktuella reformer främst inom den sociala sektorn påverkar kommunernas kostnader samt kostnadsfördelningen mellan landskapet och kommunerna. Följande reformer kan nämnas:

- Den nya barnskyddslagen som trädde i kraft 1 oktober 2008.
- Ändringen av landskapslagen gällande bestämmelser om när kommunen kan bevilja stöd för närståendevård samt utökade möjligheter för närståendevårdare att få lediga dagar som trädde i kraft vid årsskiftet 2008/2009. Ålands kommunförbund har beräknat att de åländska kommunernas kostnader ökar med i storleksordningen 500.000 euro per år till följd av förändringen.
- Landskapsregeringens förslag att lagen om service och stöd på grund av handikapp (FFS 380/1987) även ska tillämpas på Åland. Det är dock oklart när

lagen skall börja tillämpas på Åland.

- De höjda kraven på bilar som handhar skolskjutsarna har lett till högre utgifter för kommunerna.
- Kommunernas större ansvar för tillståndsgivning och övervakning av avloppsanläggningar.
- Dessutom har diskussioner förts om att lägga ner läromedelscentralen.

Kommunarbetsgivarnas socialförsäkringsavgifter

Från och med början av april i år sänktes kommunarbetsgivarnas folkpensionsavgift med 0,8 procentenheter till 1,05 och från ingången av år 2010 slopas avgiften helt. Den lägre folkpensionsavgiften beräknas minska kommunernas pensionsutgifter med närmare en halv miljoner euro år 2009 och den slopade avgiften beräknas innebära över en miljon lägre personalkostnader för kommunerna år 2010 jämfört med 2008, före stimulanspaketets införande.

År 2010 väntas kommunarbetsgivarens sjukförsäkringsavgift vara 2,27 procent (2,0 år 2009) och arbetsgivarens genomsnittliga KomPL-avgift och StaPL-avgift kvarstå på ungefär samma nivå år 2010 som i år, det vill säga 23,6 respektive 21,83. (Källa: Finlands Kommunförbund, Kommunalekonomi 4/2009).

3.3 Utvecklingen av kommunernas skatteinkomster

Behovet att kunna prognostisera skatteinkomsterna inom den kommunala sektorn är stort, eftersom skatteinkomsterna är den viktigaste inkomstkällan för den kommunala sektorn som helhet. Samtidigt är tillgången på aktuell information om utvecklingen av skatteinkomsterna knapp. Beskattningen för år 2008 slutförs först i slutet av oktober i år, då budgetberedningen för år 2010 till stor del är klar. Poängteras bör att osäkerhetsfaktorerna inför år 2010 är ovanligt stora och att flera av antagandena i kalkylerna därför kan ändras.

Informationskällor

Kalkylerna för de olika skatteinkomstslagen som presenteras nedan har följande källor som grund. När det gäller förvärvsinkomst- och samfundsskatterna har utgångspunkten varit den slutliga debiteringsstatistiken fram till och med år 2007 samt preliminära uppgifter per 5 oktober för 2008 års beskattning. När det gäller årets fastighetsskatter har vi utgått från debiteringsuppgifter från hösten 2009. På basen av de här skatteuppgifterna har vi byggt våra prognoser för åren 2009 och 2010. För själva prognoserna har vi använt mervärdesskatteregister- och företagsregisterinformation, ÅSUBs konjunkturenkäter till företagen, nationalräkenskapsdata, befolkningsrörelse- och bostadsproduktionsstatistik samt annan relevant statistik från ÅSUB. Dessutom har

de åländska börsbolagens och andra större företags bokslut och delårsrapporter granskats.

Antaganden

I sammanställningen i *Tabell 2* finns följande antaganden och preliminära data som beräkningarna av skattebasens utveckling bygger på. Den åländska BNP-tillväxten beräknas år 2007 ha uppgått till 4,5 procent reellt, medan den år 2008 beräknas vara negativ (-0,7%), för att i år ytterligare sjunka till -5,8 procent. Prognoserna för nästa år visar på en fortsatt negativ utveckling av Ålands BNP (-2,7%).

Förvärvsinkomstsumman steg år 2007 med 5,4 procent och beräknas enligt preliminära beräkningar ha ökat med 5,3 procent år 2008. I år beräknas tillväxten stanna på 1,4 procent och nästa år 1,5 procent. De senaste årens utveckling har påverkats av hög inflyttning (drygt 300 personer år 2008) och relativt snabba allmänna löneökningar. Prognosen för i år bygger på bedömningen att sysselsättningssituationen försvagas en aning och att vi fortsättningsvis har en inflyttning, om än inte på samma nivå.

Det åländska konsumentprisindexet beräknas i år vara oförändrat för att år 2010 stiga med 1,4 procent. Prisindexet för den kommunala basservicen steg med 3,1 procent⁶ i år, vilket är långsammare än 2008 då indexet steg med hela 5,4 procent. Orsaken till den långsammare ökningstakten är att lönenivåerna inom den kommunala sektorn stiger långsammare och att den allmänna kostnadsnivån under året periodvis till och med uppvisat deflation. Nästa år förväntas indexet stiga med 2,2 procent, då lönerna beräknas stiga ännu långsammare.

Byggnadskostnadsindexet steg med 3,9 procent år 2008 och väntas i år sjunka med en procent. Nästa år uppskattar vi dock att indexet åter börja stiga, med en procent, vilket vi infört i kalkylen för fastighetsskatterna år 2010.

Den totala samfundsskatteprocenten för företagen antas vara oförändrad på 26 procent även nästa år, medan kommunsektorns andel av skatterna antas höjas till 32,03 procent åren 2009-2011, för att år 2012 åter bli 22,03 procent.⁷

⁶ Se ÅSUB Statistikmeddelande, Offentlig ekonomi 2009:3, Prisindex för den kommunala basservicen på Åland.

⁷ Enligt förslaget om temporär höjning av kommunalskattesatsen för samfund, vilket godkänns av landskapsregeringen 27.8.2009 och skickats till lagtinget.

Tabell 2. Centrala prognossiffror och antaganden

	2007*	2008*	2009**	2010**
BNP till marknadspris, volymförändring, %	4,5	-0,7	-5,8	-2,7
Förvärsinkomstsumman, förändring, %	5,4	5,3	1,4	1,5
Befolkningstillväxt	230	303	190-210	180-200
Arbetslöshetsgrad (öppen), %	2,1	2,0	2,7	3,3
Prisindex för basservicen 2000=100	2,9	5,4	3,1	2,2
Konsumentprisindex, förändring %	1,7	4,2	0,0	1,4
Byggnadskostnadsindex, förändring %	5,9	3,9	-1,0	1,0
Kort ränta (euribor 3 mån), %	4,3	4,8	1,3	1,6
Kommunal skatteprocent, vägt medeltal	16,8	16,8	17,0	17,0
Samfundsskatteprocent	26,0	26,0	26,0	26,0
Kommunernas andel av samfundsskatten, %	22,03	22,03	32,03	32,03

För en närmare beskrivning av prognosantagandena och analysen av konjunkturläget, se *kapitel 4 och 5*.

Svag utveckling av förvärsinkomstskatterna 2009-2010

Kalkylen för förvärsinkomstskatterna presenteras i tabellen nedan för kommunerna sammantaget och i rapportens bilagedel för de tre regionerna; Mariehamn, landsbygden och skärgården. För den intresserade kan underlagstabellerna per kommun fås från ÅSUB.

Tabell 3. Kalkyl över kommunernas förvärvsinkomstskatter, 1.000 euro (enligt debitering)⁸

	2007	2008*	2009**	2010**
Förvärvsinkomster	563 491	593 350	601 921	611 043
<i>förändring, %</i>	5,4	5,3	1,4	1,5
däruv utlandsinkomster	28 337	27 608	38 478	42 998
Avdrag, riks-	105 460	109 779	114 822	123 334
Avdrag för inkomstens förvärvande	9 863	10 007	10 007	10 307
Förvärvsinkomstavdrag	37 116	40 028	40 028	40 028
Grundavdrag	4 751	4 607	4 607	10 118
Övr avdrag inkl pensionsink avdrag	53 730	55 137	60 180	62 881
Avdrag, åländska	36 793	39 102	39 605	40 073
Resekostnadsavdrag	6 225	6 901	7 039	7 179,800
Studielåneavdrag	182	176	178	181
Sjukdomskostnadsavdrag	7 166	7 568	7 719	7 719,360
Studieavdrag	826	849	874	901
Allmänt avdrag	22 394	23 608	23 795	24 092
Avdrag, sammanlagt	142 253	148 881	154 428	163 407
"Beskattningsbar inkomst"	421 238	444 469	447 493	447 635
Skattesats	16,79	16,78	17,04	17,04
Kalkylerad skatt	70 758	74 581	76 273	76 277
Arbetsinkomstavdrag			1 378	2 012
Övr. avdrag från skatten mm.	4 807	4 780	5 440	5 889
Debiteras	65 951	69 801	69 456	68 377
<i>förändring, %</i>	2,9	5,8	-0,5	-1,6
Den inkomst som motsvarar debiterad skatt	392 765	415 883	407 572	401 364
<i>förändring, %</i>	3,2	5,9	-2,0	-1,5

*De debiterade skatterna (de skatter skattebetalarna ska betala) stämmer inte helt överens med de skatter som under året redovisas till kommunerna.

De preliminära uppgifterna för beskattningen 2008 från den 5.10.2009 visar att förvärvsinkomstskatterna ökade med 5,8 procent eller 3,85 miljoner euro från år 2007 till 2008. Den samlade tillväxten i förvärvsinkomstsumman uppgick till 5,3 procent år 2008, både inkomstnivåerna och befolkningsutvecklingen gynnade inkomstutvecklingen.

I år och nästan år beräknas dock tillväxten i förvärvsinkomsterna avta som ett resultat av

⁸ För den intresserade kan underlagstabellerna per kommun fås från ÅSUB. De kommunvisa kalkylerna är uppgjorda i excel-format med möjlighet att föra in egna bedömningar av till exempel tillväxten i förvärvsinkomsterna eller den kommunala skatteprocenten. Alla avdrag och den skatt som ska debiteras räknas ut automatiskt.

ett försvagat sysselsättningsläge, lägre tillväxt i lönesumman och en inte fullt så snabb befolkningstillväxt. Förvärvsinkomsterna beräknas öka med 1,4 procent i år och 1,5 procent år 2010.

Skatteinkomsterna beräknas sjunka med 0,5 procent i år, trots att den genomsnittliga skattesatsen steg från 16,78 till 17,04 procent. De främsta orsakerna till de lägre förvärvsinkomstskatterna är införandet av det nya arbetsinkomstavrdraget och det utökade pensionsinkomstavrdraget (se närmare i avsnittet Avdragen). Dessa avdragsförändringar uppskattas minska de kommunala skatterna med nästan 1,9 miljoner euro år 2009. Dessutom bidrar omflaggningarna av m/s Eckerö och m/s Birka Paradise till den svaga tillväxten i skatterna.

År 2010 förväntas kommunalskatten ytterligare sjunka med 1,6 procent, vilket kan förklaras med att grundavdraget förväntas öka med hela 5,5 miljoner euro. Dessutom beräknas pensionsinkomstavrdraget ytterligare utökas liksom arbetsinkomstavrdraget. Den sammanlagda skatteeffekten av dessa avdragsförändringar uppskattas till cirka 1,85 miljoner euro.⁹

I kalkylen har vi även tagit med de slutliga uppgifterna om utlandsinkomsterna år 2007 samt grovt skattade belopp för åren 2008-2010, för att visa deras andel av de totala förvärvsinkomsterna. Avdrag kan till vissa delar göras från dessa inkomster, medan utlandsinkomsterna endast i begränsad utsträckning bidrar till kommunalskatten.

I år beräknas utlandsinkomsterna öka betydligt som ett resultat av utflaggningarna inom Eckerökoncernen i år.¹⁰ I kalkylen har effekterna av flaggbytet beaktats så att utlandsinkomsterna ökar i varje kommun i proportion till hur de anställda enligt uppgift från företagen har varit bosatta. De totala förvärvsinkomsterna påverkas inte i så stor utsträckning, eftersom utlandsinkomsterna ingår i "Förvärvsinkomster" på den första raden.

På raden "Övriga avdrag från skatten mm" i kalkylen ingår den skatt som de utlandsanställda får räkna sig tillgodo för skatt som erlagts i utlandet. Detta innebär att den debiterade skatten på Åland blir lägre än vad fallet skulle vara om personerna hade varit anställda vid ett inhemskt företag. "Övriga avdrag från skatten mm" ökar sålunda i motsvarande grad som skatteintäkterna minskar som ett resultat av omflaggningarna. I kalkylen har vi utgått från en källskatt om 15 procent för de som är anställda ombord på svenskflaggade fartyg.

⁹ Finlands kommunförbund Kommunalekonomi 4/2009 samt information på förbundets hemsida.

¹⁰ Den 2 januari 2009 registrerade m/s Eckerö i Sverige och den 3 juni registrerades m/s Birka Paradise i Sverige.

Betonas kan att de debiterade skatterna, alltså de skatter skattebetalarna har att betala för ett år, inte helt överensstämmer med de skatter som under året redovisas till kommunerna.

Avdragen

Bland de så kallade *riksavdragen*¹¹, de avdrag i kommunalbeskattningen som är identiska med avdragen i rikslagstiftningen, presenteras de där förändringar skett under de aktuella åren eller där en precisering annars har betydelse för beräkningen av skatteutfallet.

- År 2009 har förvärvsinkomstavdraget helt slopats i statsbeskattningen och ersatts med ett arbetsinkomstavdrag. Den del av förvärvsinkomstavdraget som görs från kommunalskatten är kvar på samma nivå i år som år 2008.
- Pensionsinkomstavdraget ökar i år både inom stats- och kommunalbeskattningen. Dels justeras procentsatserna så att avdraget ökar på en allmän nivå, dels lindras beskattningen av makar som får pensionsinkomst. Beskattningen av pensionsinkomster lindras så att skattegraden är högst så hög som för dem som lyfter löneinkomst. År 2009 uppskattas dessa ändringar leda till en skatteeffekt på nästan 0,5 miljoner euro och år 2010 till nästan 0,3 miljoner euro. Förändringen i avdraget har olika stor effekt i olika kommuner, kommuner med stor andel pensionärer drabbas mest.
- Beskattningen av de mest låglönade lindras genom att det maximala beloppet för grundavdraget i kommunalbeskattningen år 2010 höjs från 1.480 euro till 2.200 euro, vilket beräknas minska de åländska kommunernas inkomster från kommunalskatten med nästan en miljon euro.
- Det nya arbetsinkomstavdraget görs i första hand direkt från statsskatten och för personer som inte betalar någon statsskatt görs avdraget från kommunalskatten (personer med inkomster under 13.500 euro). År 2009 uppskattas effekten av arbetsinkomstavdraget på skatteinkomsten uppgå till nästan 1,4 miljoner euro och år 2010 beräknas avdragets skatteeffekt ytterligare stiga med drygt 0,6 miljoner euro. Det nya avdraget påverkar kommunerna i olika utsträckning, kommuner med stor andel låginkomsttagare förlorar mer än andra kommuner. Dessutom föreslås marginalskattesatserna i statens inkomstskatteskala sänkas med 0,5 procentenheter och inkomstgränserna i skalorna höjs en aning år 2010.

¹¹ Regeringens budgetproposition (RP 138/2009) innehåller förslag till ändringar i inkomstbeskattningen år 2010. På basen av uppgifter från bland annat Finlands Kommunförbund (från den 7.10.2009) har vi beräknat effekterna av de föreslagna ändringarna gällande bland annat arbetsinkomstavdraget, pensionsinkomstavdraget och grundavdraget.

- Bland övriga avdrag som görs direkt från skatten ingår den skatt som betalas i utlandet, och som får räknas tillgodo i beskattningen för att undvika dubbelbeskattning. Vi kan se att beloppet stiger märkbart år 2009 i och med att antalet sysselsatta på fartyg under utländsk flagga stiger. (se ”Övr. avdrag från skatten mm. och ”därav utlandsinkomster”).

För en beräkning av skatteeffekterna av ovannämnda avdragsförändringar åren 2009 och 2010 se tabellerna i bilagan!

Eftersom dessa avdrag inte är så kallade åländska avdrag, finns det ingen automatik att de åländska kommunerna kompenseras för den effekt förändringarna har på kommunernas skatteinkomster. Landskapet valde dock att kompensera de åländska kommunerna för effekterna av det nya arbetsinkomstavdraget och det utökade pensionsinkomstavdraget, genom att höja landskapsandelarna för socialvården från och med år 2009.

De avdrag från kommunalskatten som tillämpas i hela landet regleras vanligen genom blankettlagstiftning. När dessa avdrag utökas och kommunernas inkomster sjunker till följd av förändringarna kompenseras kommunerna i riket för förändringarna av staten, vanligen genom statsandelssystemet. För de åländska kommunerna finns alltså inte någon sådan automatik. På förslag finns nu att Åland skulle utarbeta en helt egen kommunalskattelag och därmed frångå systemet med blankettlagar som kan vara svåra att överblicka.

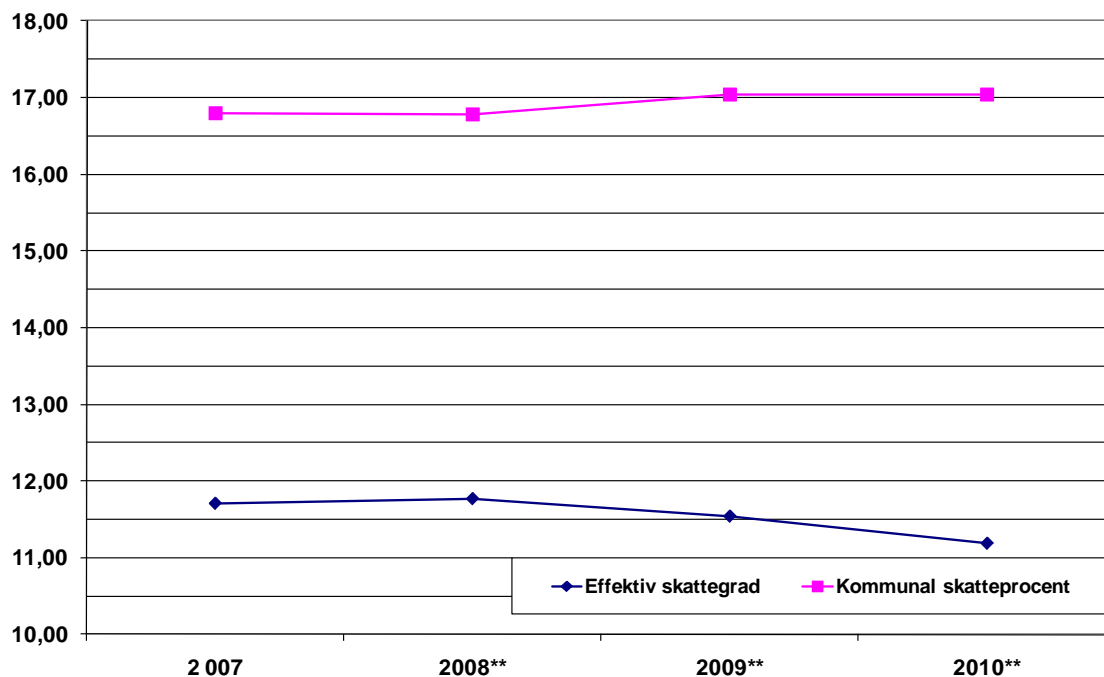
De avdrag som är specifika för den åländska lagstiftningen eller där utformningen avviker från den i riket (här kallade *åländska avdrag*) är alla specificerade för att klargöra omfattningen av dem. Enligt det nya landskapsandelssystemet, som tillämpades för första gången år 2008, kompenseras de åländska kommunerna för de avdrag i kommunalbeskattningen som endast finns på Åland.

I skrivande stund diskuteras förändringar av de åländska avdragen. I våra beräkningar har vi dock endast beaktat små förändringar i de åländska avdragen såsom den allmänna försiktigheten som råder inom ekonomin. För sjukdomskostnadsavdraget har vi beaktat konsumentprisutvecklingen inom sektorn. Dessutom har vi beaktat de sjunkande räntorna när vi beräknat studielåneavdraget och vidare antagit att studieavdraget stiger då antalet studerande förväntas öka.

Förändringar i avdragen påverkar den skatt invånarna ska betala, men samtidigt påverkas alltså skattetagarnas inkomster. Den totala avdragsgraden, inklusive de avdrag som görs direkt från skatten, steg år 2007 till drygt 30 procent, då det allmänna avdraget

återinfördes. I år förväntas avdragsgraden stiga till 32,3 procent då det nya arbetsinkomstavdraget införs och pensionsinkomstavdraget utökas, för att ytterligare stiga till 34,3 procent år 2010, då grundavdraget höjs rejält.

Figur 5. Effektiv skattegrad och egentlig kommunal skattesats för kommunerna i genomsnitt

Avdragen gör så att den effektiva skattegraden i snitt är 5,5 procentenheter lägre än den genomsnittliga kommunala skatteprocent åren 2009 och 5,8 procentenheter lägre än skatteprocenten 2010. I *Figur 5* åskådliggörs skillnaden mellan den verkliga genomsnittliga skattesatsen för de åländska kommunerna och den effektiva skattegraden, alltså hur stor andel av bruttoförvärvsinkomsterna som verkligen går till kommunalskatt.

Samfundsskatterna rasade år 2008

Samfundsskatten, eller bolagsskatten, utgör den näst största enskilda skatte källan för kommunerna. Osäkerhetsfaktorerna för bedömningen av utvecklingen av dessa inkomster är dock stora, och denna gång har det vara speciellt svårt att förutspå hur företagen kommer att agera och därmed hur utvecklingen av skatterna kommer att påverkas.

En betydande del av företagsskatterna kommer från passagerarrederierna som under en

längre period har genomgått stora strukturella förändringar. Företagsskatterna till Åland har därmed påverkats av passagerarrederiernas konkurrens- och lönsamhetsproblem, av förändringar i alkoholbeskattningen, av sjöfartsstöd och av utflaggningar. Senaste år har rederiernas lönsamhet även påverkats av den låga kronkursen och det kraftiga fraktbortfallet. Situationen inom fraktsjöfarten är svår, i synnerhet för de mindre rederierna som inte seglar på längre kontrakt.

För att bedöma den allmänna tillväxten inom åländskt näringsliv har de olika underlagsposterna i ÅSUBs BNP-prognos analyserats, och då framför allt utvecklingen av driftöverskottet och de finansiella posterna, som t ex aktieförsäljningar. De större företagen har analyserats skilt för sig.

Tabell 4. Prognos: kommunernas andel av samfundsskatten 2007-2010, euro (enligt debitering)

	2007 Koefficient	2007 Skatt	2008 Koefficient	2008* Prel. skatt	2009 Koefficient	2009** Kalk. skatt	2010** Kalk. koefficient	2010** Kalk. skatt
Brändö	0,00443141	50 416	0,00574522	29 582	0,00690890	69 089	0,00733911	52 842
Eckerö	0,03012565	342 738	0,02582454	132 970	0,01794751	179 475	0,02122122	152 793
Finström	0,02000735	227 622	0,02175049	111 992	0,01911784	191 178	0,01677762	120 799
Föglö	0,01674441	190 500	0,02368377	121 947	0,01959017	195 902	0,01933616	139 220
Geta	0,00047496	5 404	0,00047822	2 462	0,00041064	4 106	0,00042731	3 077
Hammarland	0,00679212	77 274	0,00603034	31 050	0,00520441	52 044	0,00490322	35 303
Jomala	0,05524850	628 559	0,05813661	299 343	0,05441113	544 111	0,05086396	366 220
Kumlinge	0,00159149	18 106	0,00236307	12 167	0,00265550	26 555	0,00247110	17 792
Kökar	0,00042592	4 846	0,00044605	2 297	0,00058203	5 820	0,00064788	4 665
Lemland	0,00259332	29 504	0,00382388	19 689	0,00617369	61 737	0,00647936	46 651
Lumparland	0,00649811	73 929	0,00643924	33 155	0,00437320	43 732	0,00406423	29 262
Saltvik	0,04030552	458 553	0,02692469	138 634	0,02790876	279 088	0,02835277	204 140
Sottunga	0,00019934	2 268	0,00014718	758	0,00012367	1 237	0,00011096	799
Sund	0,00142201	16 178	0,00150646	7 757	0,00108793	10 879	0,00089432	6 439
Vårdö	0,00066639	7 581	0,00061410	3 162	0,00052124	5 212	0,00042879	3 087
Mariehamn	0,81247350	9 243 462	0,81608612	4 201 995	0,83298336	8 329 834	0,83568199	6 016 910
Hela Åland	1,00000000	11 376 940	1,00000000	5 148 960	1,00000000	10 000 000	1,00000000	7 200 000
Förändring, %		11,2%		-54,7%		94,2%		-28,0%
Samfundsskatte-%		26,0		26,0		26,0		26,0
Kommunernas andel av skatterna, %		22,03%		22,03%		32,03%		32,03%

Som vi ser i tabellen ovan sjönk kommunernas andel av samfundsskatterna år 2008 preliminärt med hela 55 procent eller nästan 6,2 miljoner euro jämfört med år 2007. Den ekonomiska aktiviteten i företagssektorn sjönk inte i motsvarande grad år 2008, utan en stor del av nedgången förklaras av företagens bokslutsdispositioner.

Den snabba nedgången av samfundsskatterna kan allmänt förklaras med att den för Åland så viktiga sjöfarten under år 2008 drabbades av höga bunkerkostnader, en svag svensk krona och en mycket snabbt avtagande efterfrågan på frakter. Därtill har två

åländska passagerarrederier gjort stora investeringar i fartygsinköp respektive omstruktureringar, vilket lett till mindre betalda samfundsskatter år 2008. Dessutom var utvecklingen av samfundsskatter svag bland de övriga företagen.

För att kompensera för det stora avbräcket i samfundsskatterna, som även drabbat ett stort antal kommuner i Riket, har regeringen i Helsingfors beslutat att höja kommunernas andel av samfundsskatten från 22,03 till 32,03 procent åren 2009-2011 genom att temporärt minska statens andel av samfundsskatterna. Höjningen trädde i kraft vid redovisningen i juni 2009 och samtidigt korrigerades kommunernas samfundsskatt från början av året så att den motsvarar den nya andelen.

På Åland godkändes ett förslag om temporär höjning av kommunalskattesatsen för samfund av landskapsregeringen den 27.8.2009 och förslaget skickades till lagtinget för godkännande. I skrivande stund är det ännu oklart om denna höjning av kommunernas andel av samfundsskatterna även kommer de åländska kommunerna tillgodo eller om Lagtinget istället beslutar att bibehålla kommunernas andel av skatten på 22,03 procent. Vi har dock antagit i våra beräkningar att de åländska kommunernas andel av de debiterade samfundsskatterna är lika som för övriga kommuner i landet.

År 2009 förväntas utvecklingen av passagerarrederiernas och i synnerhet fraktrederiernas samfundsskatter fortsättningsvis vara svag. Vi antar även att mindre åländska företagens samfundsskatter år 2009 ytterligare sjunker något från 2008 års låga nivå. Ett par större bolag har dock haft betydande vinster under året, vilket kompenserar en del av skattebortfallet. Vår prognos av kommunernas andel av samfundsskatterna år 2009, uppgår på basen av dessa antaganden till runt 10 miljoner euro (se *Tabell 4*). Om Lagtinget däremot beslutar att bibehålla kommunernas andel av samfundsskatten på 22,03 procent, sjunker samfundsskatterna år 2009 till nästan 6,9 miljoner euro.

År 2010 uppskattas samfundsskatterna sjunka till drygt 7,2 miljoner euro. Skatteinbetalningarna från rederisektorn förväntas fortsättningsvis vara låga, medan övriga företag förväntas gå aningen bättre. Däremot räknar vi inte detta år med att något åländskt företag har sådan positiv vinstutveckling, som ett par bolag uppvisade år 2009. Om Lagtinget beslutar att bibehålla kommunernas andel av samfundsskatterna på 22,03 procent, sjunker dock samfundsskatterna år 2010 till knappt fem miljoner euro.

För år 2008 är skillnaderna speciellt stora mellan redovisade skatter och debiterade belopp. De åländska företagen fortsatte nämligen betala in samfundsskatt i samma storlek i slutet av 2008 som tidigare under året, trots den snabba nedgången i ekonomin det sista kvartalet 2008. År 2008 betalades det sålunda in alldeles för mycket samfundsskatt, som drogs bort från de redovisade skatterna i början av år 2009.

Kompensation för kapitalinkomstskatterna

I samband med att den fördelningsgrund för samfundsskatterna som tillämpas idag infördes år 2002, togs även ett system för kompensation till kommunerna för uteblivna skatteintäkter från kapitalinkomst från jordbrukare, näringsidkare och yrkesutövare i bruk. Grundtanken är att det för kommunerna ska vara likvärdigt om företagsamheten sker i bolagsform eller om den utövas av enskilda yrkesutövare eller näringsidkare.

Kompensationen grundar sig på fördelningen av de aktuella kapitalinkomsterna mellan kommunerna de tre senaste åren för vilka beskattningen slutförts. I år utgör sålunda åren 2005-2007 grunden för kompensationen till kommunerna och år 2010 är det beskattningsåren 2006-2008 som utgör grunden för beräkningen.

Den summa som ska kompenseras kommunerna år 2010 beräknas bli cirka 0,65 miljoner euro. Kalkylen baseras på bedömningen att de kapitalinkomster som härrör från de aktuella kategorierna jordbrukare, näringsidkare och yrkesutövare uppskattas till runt 3,1 miljoner euro för år 2008. Kalkylen baseras på antagandet att den andel av skatterna som kompenseras kommunerna inte justeras under innevarande år. Uppgifterna är preliminära, eftersom beskattningen för fjolåret fastställs först i slutet av oktober i år.

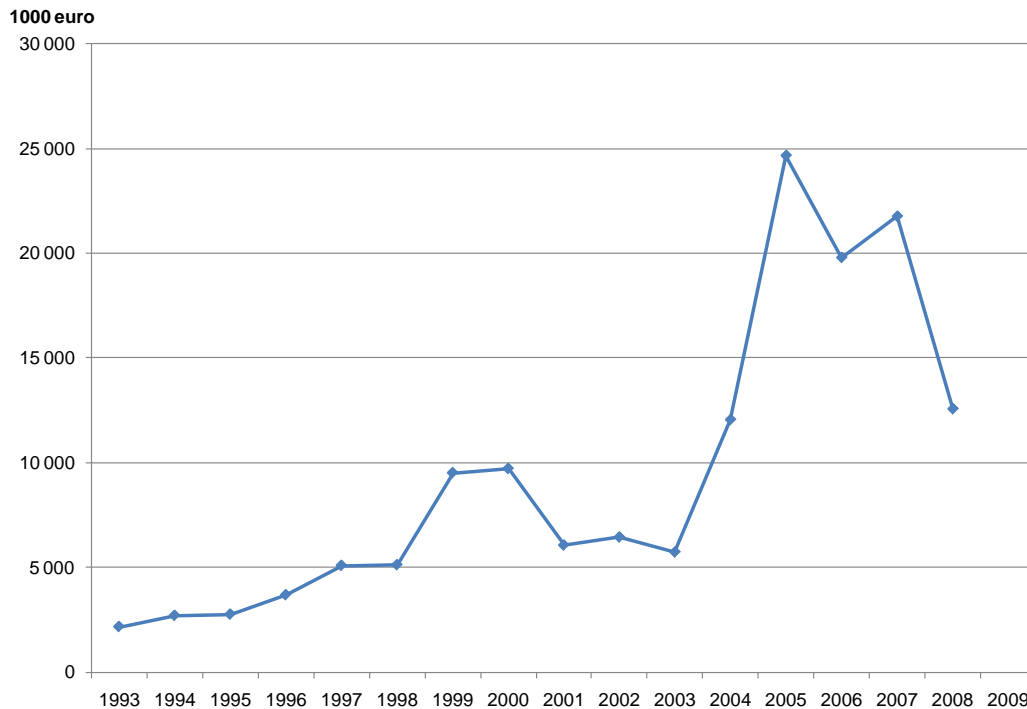
Även de statliga kapitalinkomstskatterna rasade år 2008

Vi har tidigare diskuterat svårigheterna med att prognostisera samfundsskatterna. Förutsättningarna när det gäller möjligheterna att göra prognoser för kapitalinkomstskatterna är likartade. Enskilda händelser kan påverka utfallet på ett betydande sätt. Så har också skett med kapitalinkomstskatterna år 2008, då statsskatten av kapitalinkomster preliminärt uppgick till 12,6 miljoner euro, en minskning om hela 42 procent eller 9,2 miljoner euro jämfört med år 2007! Motsvarande minskning av kapitalinkomstskatterna i hela landet var 26 procent.¹²

Vi bör dock komma ihåg att kapitalinkomstskatterna åren 2005-2007 (se *Figur 6*) var ovanligt stora (24,7 miljoner euro år 2005 och 21,8 miljoner år 2007), vilket till stor del kan förklaras av försäljningen av Chips- och sedan Birkaaktier. Åren 1993-1998 låg kapitalinkomstskatterna runt fem miljoner euro eller mindre och åren 1999-2003 under 10 miljoner euro.

¹² På Åland minskade kapitalinkomstskatterna år 2008 preliminärt med hela 42 procent jämfört med en minskning om 26 procent i Riket, vilket delvis förklarar skattegottgörelsens ras år 2008.

Figur 6. Utvecklingen av kapitalinkomstskatterna åren 1993-2008, 1.000 euro

Kapitalinkomstskatterna minskade år 2008 i samtliga åländska kommuner, mest procentuellt sett på Kökar och minst i Geta. I absoluta tal minskade kapitalinkomstskatterna mest i Mariehamn.

Fastighetsskatterna små men stabila

Inkomsterna från fastighetsskatterna har haft en relativt liten betydelse för den kommunala sektorns ekonomi på Åland (drygt 1,6 miljoner euro på 2010 års nivå). Fastighetsskatterna är dock inte oväsentliga för flera kommuner bland annat på grund av omfattande fritidsbebyggelse t.ex i Brändö, Sottunga och Vårdö.

Med stigande beskattningsvärden ökar betydelsen av fastighetsskatterna för de åländska kommunerna. I år ökade beskattningsvärdena med 5,9 procent eller med nästan 52.000 euro jämfört med år 2008. År 2010 uppskattas beskattningsvärdena öka med en procent, samma som byggnadskostnadsindexet förväntas öka.

Enligt preliminära uppgifter om de debiterade fastighetsskatterna uppgick fastighetsskatterna till cirka 1,6 miljoner år 2009, en ökning om 4,3 procent jämfört med år 2008. Skatterna för stadigvarande bostad minskade med 23,6 procent, eftersom Geta avskaffade skatten på stadigvarande boende i år. Skatten på annan bostad ökade med 3,7 procent och den allmänna fastighetsskatten steg med 6,4 procent, vilket beror på höjda beskattningsvärden (skattesatserna var oförändrade).

Kalkylen för fastighetsskatterna presenteras per fastighetsskatteslag enligt debitering (se *Tabell 5* nedan). För fastighetsskatterna har den redovisade skatten i allmänhet väl motsvarat debiterade belopp. I prognosen för år 2010 har Skattestyrelsens fastighetsskatter och beskattningsvärden hösten 2009 använts som grund. Dessa värden har sedan justerats på basen av den uppskattade förändringen av byggnadskostnadsindex, som beräknas stiga med en procent det kommande året. I kalkylen har vidare antagits att kommunerna inte justerar skattesatserna inför år 2010. Beräkningar av effekterna av justerade skatteprocenter är dock lätta att göra på basen av beskattningsvärdena per skatteslag.

I kalkylen har inte beaktats nybyggnation och åldersavdrag. Åldersavdragen tar nämligen till viss del ut den tillväxt i värden som härstammar från nybyggnation och till den del nybyggnation i enskilda kommuner sker i större omfattning, som exempelvis i Jomala, har kommunen själv god kännedom om omfattningen.

Tabell 5. Fastighetsskattekalkyl per kommun 2009-2010, 1.000 euro (enligt debitering)

	2009 Skatteprocenter			2009* Beskattningsvärden			2009* Skatt Totalt	2010** Beskattningsvärden			2010** Skatt Totalt
	Stadigv. bostad	Annan bostad	Allmän skattepr.	Stadigv. bostad	Annan bostad	Allmän skattepr.		Stadigv. bostad	Annan bostad	Allmän skattepr.	
Brändö	0,00	0,90	0,00	7 705	3 320	4 371	29,7	7 782	3 354	4 415	30,0
Eckerö	0,00	0,90	0,60	16 395	5 968	21 007	177,9	16 559	6 027	21 217	179,7
Finström	0,10	0,90	0,75	44 835	4 738	21 950	250,9	45 283	4 785	22 169	253,4
Föglö	0,00	0,90	0,70	8 931	6 523	4 888	90,0	9 021	6 588	4 937	90,9
Geta	0,00	0,90	0,50	6 313	4 537	6 478	71,5	6 376	4 582	6 543	72,2
Hammarland	0,00	0,90	0,20	23 932	5 825	12 260	73,3	24 172	5 884	12 383	74,0
Jomala	0,00	0,90	0,50	68 641	4 823	51 688	294,7	69 328	4 871	52 204	297,6
Kumlinge	0,00	0,90	0,40	4 904	3 174	2 894	38,8	4 954	3 206	2 922	39,2
Kökar	0,00	0,90	0,60	4 141	3 264	2 898	45,1	4 182	3 297	2 927	45,6
Lermland	0,00	0,90	0,15	28 471	8 422	16 491	95,7	28 756	8 506	16 656	96,6
Lumparland	0,00	0,90	0,30	5 553	2 971	4 342	38,1	5 609	3 001	4 385	38,5
Saltvik	0,00	0,90	0,20	28 188	5 831	10 685	69,0	28 469	5 889	10 792	69,6
Sottunga	0,00	0,90	0,00	1 582	1 347	1 539	12,1	1 598	1 361	1 554	12,2
Sund	0,00	0,90	0,20	15 261	5 138	6 816	57,3	15 414	5 189	6 884	57,9
Värdö	0,00	0,90	0,15	6 535	5 615	5 277	56,9	6 600	5 672	5 330	57,5
Mariehamn	0,00	0,90	0,12	241 054	706	166 293	205,6	243 465	714	167 956	207,7
Hela Åland	0,01	0,90	0,28	512 442	72 203	339 876	1 606,6	517 566	72 925	343 274	1 622,7
Förändring				5,7%	3,7%	6,8%	4,3%	1,0%	1,0%	1,0%	1,0%

Källa: Skattestyrelsens hemsida. Föreningshus och dylikt har inkluderats i beskattningsvärdena även om de befriats från fastighetsskatten.

Sammandrag över skattealkylerna

I *Tabell 6* sammanfattas resultaten av kalkylerna för kommunernas tre skatteslag; förvärvsinkomstskatt, andel av samfundsskatt och fastighetsskatt. Enligt de preliminära uppgifterna för år 2008 minskade skatteinkomsterna sammantaget med tre procent eller

2,3 miljoner euro. Orsaken till minskningen är att kommunernas andel av samfundsskatterna minskade med nästan 55 procent eller med 6,2 miljoner euro. Förvärvsinkomstskatterna ökade med nästan 6 procent eller med 3,85 miljoner euro.

Tabell 6. Sammandrag över kommunernas kalkylerade skatteinkomster, 1.000 euro

	2007	2008*	2009**	2010**
Förvärvsinkomstskatt	65 951	69 801	69 456	68 377
<i>förändring, %</i>	2,9	5,8	-0,5	-1,6
Andel av samfundsskatt	11 377	5 149	10 000	7 200
<i>förändring, %</i>	11,2	-54,7	94,2	-28,0
Fastighetsskatt	1 493	1 541	1 607	1 623
<i>förändring, %</i>	-6,8	3,2	4,3	1,0
Skatteinkomster, totalt	78 822	76 491	81 062	77 199
<i>förändring, %</i>	3,8	-3,0	6,0	-4,8

I år beräknas skatteinkomsterna sammantaget öka med sex procent. Förvärvsinkomstskatterna beräknas dock sjunka något, som ett resultat av utflaggningarna och avdragsförändringarna under året. Samfundsskatterna uppskattas uppgå till 10 miljoner euro, förutsatt att lagtinget höjer kommunsektorns andel av företagsskatterna från 22,03 till 32,03 procent. Om Lagtinget istället beslutar att bibehålla kommunernas andel av samfundsskatten på 22,03 procent, uppskattas samfundsskatterna år 2009 till knappt 6,9 miljoner euro.

År 2010 förväntas skatteinkomsterna totalt minska med 4,8 procent, eftersom både förvärvsinkomstskatterna och samfundsskatterna uppskattas sjunka. Förvärvsinkomstskatterna beräknas sjunka till cirka 68,4 miljoner euro (-1,6%) och kommunernas samfundsskatter uppskattas sjunka till 7,2 miljoner euro (-28%). Om Lagtinget beslutar att bibehålla kommunernas andel av samfundsskatterna på 22,03 procent, sjunker dock samfundsskatterna år 2010 till knappt fem miljoner euro.

Som vi ser i *Tabell 6* är kommunernas inkomster från fastighetsskatterna inte så stora, men de utvecklas stabilt.

3.4 Landskapsandelarna till kommunerna

Landskapsandelarna till kommunerna, speciellt andelarna för socialvården och grundskolan, fastställs till stora delar på basen av antal invånare och åldersstrukturen i

kommunerna.

Landskapsandelarna för år 2010 baseras för de flesta områden på nettodriftskostnaderna per verksamhetsområde enligt den officiella ekonomistatistiken för år 2005. Dessa nettodriftskostnader skrivs sedan upp med hjälp av basprisindexet för den kommunala sektorn till 2010 års nivå¹³. Det förs dock diskussioner om att landskapsandelarnas basbelopp inte ska indexjusteras år 2010. Vi har därför valt att redovisa båda effekterna på landskapsandelarna, om ingen indexförändring görs respektive basbeloppen justeras med 3,1 procent (se *Tabell 7* och *tabellen i bilagan*).

För barnskydd och missbrukarvård används istället nettokostnaderna enligt ekonomistatistiken för år 2008, och för specialomsorgen Ålands Omsorgsförbunds bokslutsuppgifter för år 2008. Från dessa nettokostnader dras sedan en självrisk beroende på till vilken bosättningsstrukturgrupp kommunen hör.

År 2010 uppskattas landskapsandelarna för driften sammantaget (inklusive kompensationer i form av landskapsandelar) uppgå till 42,8 miljoner euro (se *Tabell 7*). I denna summa ingår dock inte några prövningsbaserade stöd. Detta är 1,4 miljoner euro eller 3,4 procent mer jämfört med år 2009.

De uppgiftsbaserade landskapsandelarna beräknas öka med 5,1 procent eller med 1,6 miljoner euro, andelarna för den sociala sektorn ökar snabbast (+6,9%). Kompensationerna beräknas däremot minska med 3,6 procent, vilket beror på att kompensationen för utebliven kapitalinkomstskatt beräknas minska med hela 32,4 procent eller runt 300.000 euro. De övriga landskapsandelarna ökar med 1,5 procent eller med cirka 55.000 euro.

¹³ Basbeloppen för socialvården (exkl. specialomsorg, barnskydd och missbrukarvård), grundskolan, Medis, bibliotek, idrott, ungdom och kultur samt den allmänna delen skrivs upp med hjälp av basprisindexet.

Tabell 7. Preliminära landskapsandelar per sektor och kommun år 2010 med indexjustering

Kommun	Socialvård	Grundskola	Medborgar- institut	Bibliotek	Idr., ungd.- o. kulturv.	SAMMAN- LAGT uppgiftsbas. Is-andelar	Allm.Is-andel (inkl.bef.min).	Komplett- ering av skatte- inkomster Per 5.10.2009	SAMMAN- LAGT övr. Is- andelar	Komp. för utebliven kap.ink.skatt Per 13.9.2009	Kompensa- tion för "åländska" avdrag 2010 enl. prognos	SAMMAN- LAGT kompensa- tioner enl. prognos	SAMMAN- LAGT Is-andelar
Brändö	592 983	347 116		12 591	15 361	968 051	201 015	101 929	302 944	20 000	96 312	116 312	1 387 307
Eckerö	1 125 967	628 680		22 386	27 312	1 804 346	132 536	408 618	541 153	52 000	185 986	237 986	2 583 484
Finström	1 994 791	1 365 825		50 293	61 361	3 472 270	0	28 399	28 399	88 000	556 615	644 615	4 145 283
Föglö	713 813	487 440		14 000	17 081	1 232 335	247 523	124 844	372 366	30 000	107 738	137 738	1 742 439
Geta	621 857	411 268		11 084	13 523	1 057 731	175 963	340 628	516 591	11 000	81 725	92 725	1 667 047
Hammarland	1 370 879	977 643		35 001	42 703	2 426 225	200 660	222 278	422 938	38 000	288 108	326 108	3 175 272
Jomala	2 482 441	1 746 188		79 339	96 799	4 404 767	0	0	0	122 000	789 637	911 637	5 316 404
Kumlinge	435 136	214 178		8 750	10 676	668 740	138 918	18 460	157 378	15 000	77 273	92 273	918 391
Kökar	264 065	258 491		6 368	7 770	536 693	151 005	121 018	272 024	3 000	50 042	53 042	861 759
Lemland	1 410 902	1 239 368		43 338	52 875	2 746 482	95 560	0	95 560	55 000	348 461	403 461	3 245 503
Lumparland	329 501	282 494		9 406	11 476	632 877	53 927	418	54 345	8 000	91 834	99 834	787 056
Salvik	1 536 240	895 941		42 608	51 985	2 526 775	93 952	97 850	191 802	58 000	349 493	407 493	3 126 070
Sottunga	147 324	96 011		2 795	3 410	249 541	59 711	0	59 711	7 000	25 975	32 975	342 227
Sund	1 070 523	736 699		25 059	30 574	1 862 856	143 667	199 231	342 897	22 000	207 546	229 546	2 435 299
Vårdö	522 690	369 273		10 913	13 315	916 191	173 262	155 842	329 104	9 000	82 808	91 808	1 337 103
Mariehamn	3 990 192	2 420 543	380 720	178 325	217 569	7 187 349	0	0	0	106 000	2 478 988	2 584 988	9 772 337
SUMMA	18 609 303	12 477 157	380 720	552 257	673 791	32 693 228	1 867 699	1 819 515	3 687 214	644 000	5 818 541	6 462 541	42 842 983
<i>Förändring 2009-2010</i>	6,9%	2,7%	3,2%	4,2%	4,3%	5,1%	2,9%	0,1%	1,5%	-32,4%	1,2%	-3,6%	3,4%

Prövningsbaserade stöd ingår inte här

Vid beräkningen av skattekompletteringen för år 2010 ska den slutliga beskattningen för åren 2006-2008 ligga till grund. Eftersom beskattningen för år 2008 blir klar först i slutet av oktober har preliminära beskattningsuppgifter för år 2008 (per 5.10.2009) använts i kalkylerna.

Kompensationer och prövningsbaserade stöd

Förutom landskapsandelar för de enskilda sektorerna och allmänna landskapsandelar får de åländska kommunerna således kompensationer i form av landskapsandelar. I år beräknas kompensationerna sammantaget uppgå till 6,7 miljoner euro, av vilka 5,7 miljoner euro härrör från de åländska avdragen och cirka 950.000 euro från kompensation för utebliven kapitalinkomstskatt (se *Tabell 8*). Nästa år beräknas kompensationerna sjunka till runt 6,5 miljoner euro på grund av att kompensationen för utebliven kapitalinkomstskatt beräknas sjunka med runt 300.000 euro år 2010.

Kalkylen för kompensationerna för de åländska avdragen bygger på ÅSUBs prognoser för avdragen. För avdragskompensationerna gäller principen att de kompensationer som betalas ut år 2010 utgör förskott för det slutliga utfallet för år 2010. Kompensationerna justeras i enlighet med det slutliga utfallet i efterhand.

År 2009 kompenserade landskapet de åländska kommunerna för effekterna av det nya arbetsinkomstavdraget och det utökade pensionsinkomstavdraget, vilka är riksavdrag, genom att höja landskapsandelarna för socialvården från och med år 2009 (se *Tabell 8*).

För kommuner som tillsammans med en eller flera andra kommuner vidtar samarbetsutvecklande åtgärder kan landskapsregeringen efter prövning bevilja ett samarbetsunderstöd. Stödet betalas endast vid inledningen av samarbetsprojekt, i

praktiken för det år samarbetet inleds samt året därefter.

Därtill kan en kommun som på grund av kommunalekonomiska svårigheter är i behov av ökat ekonomiskt stöd beviljas ett särskilt understöd enligt prövning, om svårigheterna har sin grund i att en förändring skett och de bakomliggande faktorerna inte har kunnat förutses av kommunen. Även lokala särförhållanden kan beaktas vid bedömningen av behovet. Ett villkor för beviljande av stödet är att kommunen godkänt en åtgärdsplan för att balansera kommunernas ekonomi.

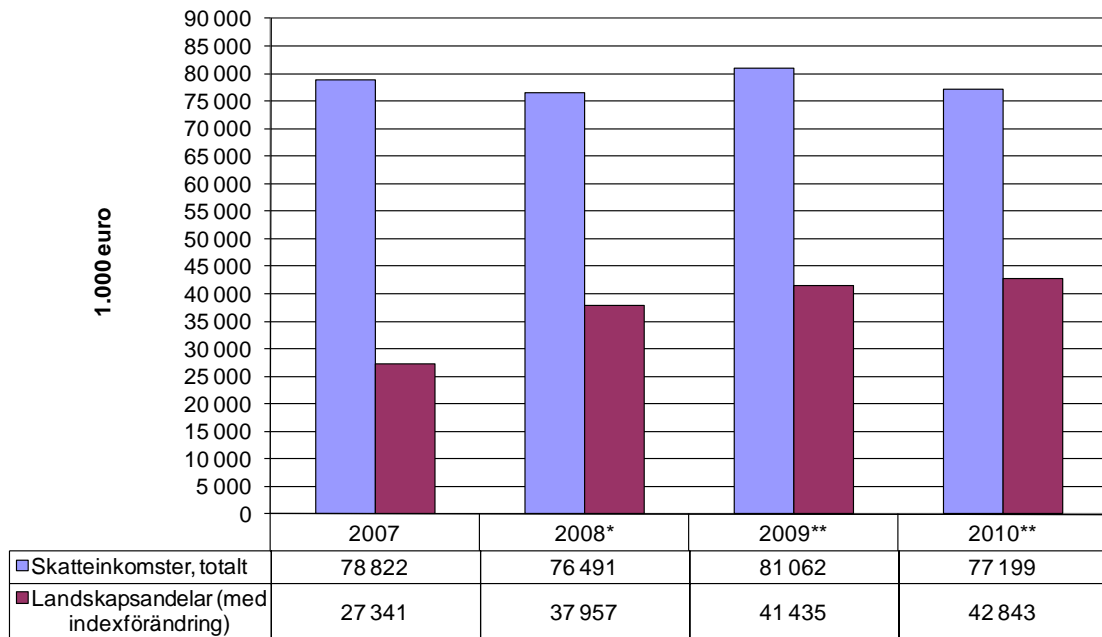
I *Tabell 8* finns en sammanställning över utvecklingen av de olika landskapsandelarna och kompensationerna enligt sektor från år 2008 till 2010. Här ingår två prognoser av utfallet 2010, en där ingen indexförändring sker och en där basbelopp justeras med 3,1 procent. Andelarna för socialvården, grundskolan, medborgarinstitutet, bibliotek, idrott, ungdom och kultur samt den allmänna landskapsandelen blir lägre om ingen justering görs år 2010. Om dessa basbelopp inte indexjusteras, blir landskapsandelarna nästan 980.000 euro mindre (se även tabellen i bilagan).

Tabell 8. Landskapsandelar och kompensationer per sektor 2008-2010

	2008	2009*	2010** Ingen indexförändring	2010** Indexförändring
Socialvården	14 788 301	17 409 093	18 118 540	18 609 303
Grundskolan	11 652 705	12 147 714	12 096 246	12 477 157
Medborgarinstitutet	350 080	369 080	369 080	380 720
Bibliotek	498 330	529 753	535 420	552 257
Idrott, ungdom, kultur	607 948	646 292	653 206	673 791
Allmän landskapsandel, totalt	1 751 102	1 815 276	1 810 770	1 867 699
Skatteutjämning/-komplettering	1 879 223	1 817 113	1 819 515	1 819 515
Landskapsandelar i form av kompensationer	6 429 345	6 700 592	6 462 541	6 462 541
-Kompensationer för avdrag #	5 535 401	5 748 142	5 818 541	5 818 541
-Komp. för utebliven kapitalinkomstskatt ##	893 945	952 450	644 000	644 000
Landskapsandelar, skattekompl., kompensationer	37 957 036	41 434 914	41 865 319	42 842 983
Prövningsbaserade stöd ingår inte här				
# Enligt skatteår				
## Enligt utbetalningsår				

3.5 Kommunernas samlade skattefinansiering

Med kommunernas skattefinansiering avses kommunernas skatteinkomster och landskapsandelarna sammantaget. I *Figur 7* sammanfattas utvecklingen som helhet för dessa inkomstslag på basen av kalkylerna i den här rapporten.

Figur 7. Kommunernas samlade skattefinansiering, 1.000 euro¹⁴

**Prognos

Den totala skattefinansieringen ökade preliminärt med 7,8 procent år 2008, trots att skatteinkomsterna minskade med tre procent. Landskapsandelarna ökade nämligen med hela 38,8 procent eller 10,6 miljoner euro, som ett resultat av det nya landskapsandelssystemet.

I år beräknas skattefinansieringen öka med sju procent eller 8,0 miljoner euro, förutsatt att kommunernas andel av samfundsskatten höjs till 32,03 procent. Skatteinkomsterna förväntas då nämligen öka med sex procent eller 4,6 miljoner euro och landskapsandelarna beräknas öka med 9,2 procent eller 3,5 miljoner euro¹⁵.

År 2010 förväntas dock skattefinansieringen minska med 2,0 procent på grund av lägre beräknade skatter, trots att vi har räknat med att landskapsandelarna ökar med 3,4 procent eller cirka 1,4 miljoner euro. Om inte den lagstadgade indexförhöjningen görs, minskar kommunernas skattefinansiering med 2,8 procent år 2010.

¹⁴ Landskapsandelar i form av kompensationer såsom kompensation för utebliven kapitalinkomstskatt och för "åländska" avdrag ingår här, men inte prövningsbaserade stöd

¹⁵ Här ingår landskapets kompensation till kommunerna för effekterna av det nya arbetsinkomstsvdraget och det utökade pensionsinkomstsvdraget år 2009.

4. Allmän ekonomisk översikt

Texten i kapitel 4 och 5 utgör ett sammandrag, och i viss utsträckning en uppdatering av konjunkturanalysen i ÅSUB Rapport 2009: *Konjunkturläget hösten 2009*.

4.1 Det internationella konjunkturläget

I september 2008 blev det uppenbart att världens finansmarknader stod inför en kollaps, efter det att den amerikanska storbanken Lehman Brothers gått omkull. Finanskraschen som följde spillde sedan över till den reala ekonomin med en allmän och djup ekonomisk tillbakagång i den globala ekonomin som följd.

En allmän uppfattning är att nergången i den globala konjunkturen nu har nått botten. Den nuvarande fasen i återhämtningen bärs till stora delar upp av de offentliga penning- och finanspolitiska stödinsatserna världen över. Om de globala politiska stödåtgärderna inte lyckas bidra till att skapa en balans mellan ekonomisk stimulans och långsiktig hållbarhet, kan förhållandena på finansmarknaden återigen bli ogynnsamma.

Inte desto mindre har goda tecken kunnat avläsas först och främst i de asiatiska tillväxtekonomiernas snabba återhämtning, och i en åtföljande återhämtning på råvarumarknaderna. Sammantaget kan tillväxtekonomierna i Asien komma att växa med 5 procent i år, samtidigt som G7-ländernas ekonomier ser ut att komma att minska med cirka 3 procent.

Överraskande för många bröt de dominerande europeiska ekonomierna Tyskland och Frankrike, sina respektive nergångar enligt siffror som publicerades i mitten av augusti, och befinner sig sedan dess definitionsmässigt inte längre i recession. England, däremot, med sin stora finanssektor, ser ut att få vänta längre på starka positiva signaler.

Oljepriset på världsmarknaden som visat en stigande trend sedan årsskiftet, har nu stabiliserats kring 70 USD per fat och kommer möjligen att stiga ytterligare något under vintern, i takt med att resursutnyttjandet och investeringarna i den globala ekonomin ökar.

Centralbankerna i världen har sänkt sina styrräntor till rekordlåga nivåer. Såväl amerikanska FEDs som ECBs och den svenska riksbankens styrräntor ligger på historiskt låga nivåer. Vi räknar med en gradvis höjning av styrräntorna inom eurozonen och i Sverige under 2010 och 2011. Det troliga är att de krupit upp till cirka 2 procent i slutet av nästa år och att de sedan fortsätter upp till normalläget 3 procent i slutet av 2011.

Nergången i den *amerikanska ekonomin* har nu bromsats upp. De kraftiga penning- och finanspolitiska stimulanserna har lett till en stabilisering av finansmarknaderna. Det har också syns tecken på en svag återhämtning av fastighetsmarknaden, även om man i nuläget har ett stort utbudsöverskott av bostäder på marknaden, vilket kan tyda på försämrade utsikter den närmaste tiden.

Det ser ut att dröja innan en verklig stabilisering skett i den amerikanska ekonomin. Hushållens konsumtion kommer förmodligen att hållas tillbaka av deras behov att spara, och sänka sina skuldnivåer som ackumulerats under tidigare år.

USAs bruttonationalprodukt förväntas minska med -2,8 procent under innevarande år, för att 2010 öka med 1,8 procent och med 2,8 procent 2011.

Inom *Euroområdet* sjönk den samlade produktionen något mindre än väntat under årets andra kvartal; med 0,1 procent. Orsaken till detta är förmodligen stimulanspaketet, en ökande inhemsk konsumtion, och en positiv vändning i utrikeshandeln.

BNP-tillväxten i euroområdet ser ut bli svagare än i USA. Vi räknar med en minskning av den samlade produktionen motsvarande -4,2 procent i år, en positiv tillväxt på 0,6 procent nästa år och 1,7 procent 2011.

Pris- och kostnadsutvecklingen inom euroområdet hittills under året har präglats av det låga resursutnyttjandet och låga råvarupriser, och så ser det ut att förbli under det närmaste halvåret. Den årliga inflationstakten förväntas ändå åter bli positiv under de kommande månaderna.

Nergången i ekonomisk aktivitet i *Japan* bromsades upp under andra kvartalet 2009, då produktionen ökade svagt. Ökningen återspeglar dels en positiv tillväxt för exporten dels är den resultatet av den japanska regeringens massiva finanspolitiska stimulanser. Den allmänna bedömningen är att de ekonomiska utsikterna i Japan gradvis kommer att förbättras under det kommande halvåret.

Den jämförelsevis starka återhämtningen i Sydostasien beror på finanspolitiska stimulansåtgärder, en expansiv penningpolitik som stödde investeringarna i regionen, skattesänkningar, och statliga subventioner. Därtill fick låga räntor och en mycket låg, eller till och med negativ, inflation positiva effekter på de reala disponibla inkomsterna och på privatkonsumtionen i många ekonomier.

I *Kina* steg BNP-tillväxten på årsbasis till 7,9 procent andra kvartalet 2009, jämfört med

6,1 procent första kvartalet. På årsbasis beräknas den kinesiska ekonomin växa med drygt 8 procent i år, för att ytterligare stärkas under de kommande två åren.

Man lyckades hålla uppe investeringsnivån genom omfattande finanspolitiska stimulanspaket. Betecknande nog för de nya tiderna vi lever i, är att det är Kina och inte USA som genom sin importtillväxt bidragit till den begynnande återhämtningen i den globala ekonomin. Tillväxten av importen i sin tur är beroende av den snabba ökningen av de offentliga investeringarna. Också exporten håller på att återhämta sig, men i en långsammare takt.

I *Indien* har den ekonomiska aktiviteten börjat återhämta sig. BNP-tillväxten steg på årsbasis till 6,1 procent andra kvartalet 2009, jämfört med 5,8 procent första kvartalet. På årsbasis beräknas BNP-tillväxten bli ca 6 procent i år, 7 procent nästa år och sedan cirka 8 procent 2011.

Rysslands ekonomi drabbades av ett historiskt ras i samband med finanskrisen. Man räknar med en minskad produktion i storleksordningen -8,7 procent under 2009. Krisen har slagit hårt mot landets skogs-, pappers- och massaindustri, oljeexport, och mot landets banksystem. Det kraftiga fallet i den samlade ryska produktionen har nu bromsats upp. Från och med juni har landet haft en svag positiv BNP-tillväxt. Återhämtningen förväntas fortsätta och tillväxten i BNP förväntas bli i storleksordningen 2 procent i år och möjligtvis runt 8 procent 2011.

Nergången för de *baltiska länderna* har varit dramatisk. Regeringarna har sett sig nödgade att genomföra kraftiga åtstramningar, bland annat för att undvika devalveringar, vilket ytterligare minskat tillväxten. Hushållen har överlag fått uppleva en kombination av lönesänkningar, skattehöjningar, och ökad risk för arbetslöshet.

4.2 Konjunkturbilden i Finland och Sverige

Industrikonjunkturen kan nu ha vänt i *Sverige* – det tyder ett högre inköpsindex från företagen på. Också hemmamarknaden ser ut att börja återhämta sig, med en ökande efterfrågan på bolån, och ökande försäljning av sällanköpsvaror.

Den allmänna meningen bland analytiker verkar vara att konjunkturen nu har bottnat och att vi kan komma att få se en ökning av BNP på kvartalsbasis, förutsatt att exportindustrin får behövlig hjälp av en stigande internationella efterfrågan. Jämfört med Finland har Sverige än så länge en fördel i den lågt värderade kronan i sin återhämtningsprocess. Kronan håller emellertid på att sakta återvinna terräng och beräknas nästa år lägga sig på ett årsgenomsnitt på cirka 9,75 per euro.

Sverige har redan en för landet exceptionellt hög arbetslöshet, som ser ut att hamna på 9 procent på årsbasis innevarande år, för att stiga ytterligare under 2010, och sjunka tillbaka endast marginellt under 2011.

Sveriges BNP-tillväxt ser ut att bli cirka -5,0 procent detta år, för att sedan vända till det positiva 2010 (1,6 procent) och ytterligare förbättras året därpå (2,5 procent) (*Figur 8*).

Som en liten, öppen ekonomi har *Finland* drabbats hårt av den internationella ekonomiska krisen. Skogsindustrin har tappat marknader och konkurrenskraft. Tillverkningsindustrin har t.o.m. delvis flyttat till Sverige som en följd av den konkurrensfördel som kronkursens försvagning gett svenska tillverkare.

Exportindustrin drabbades av en exceptionell nergång som började under hösten 2008. För den starkt exportberoende finländska ekonomin kan det komma att betyda att industriproduktionen kommer att minska med cirka 10-15 procent under 2009-2010. Återhämtningen för den finländska ekonomin är beroende av en uppgång på de internationella exportmarknaderna. Den finländska ekonomins ensidiga beroende av skogs- och telekomindustrin, innebär en fortsatt känslighet och sårbarhet.

Vi räknar med att Finlands ekonomiska återhämtning kommer att bli långsam och utdragen. Den utdragna osäkerhet om framtiden som krisen för med sig har inneburit att hushållen ökat sitt sparande, vilket i sin tur visade sig i en avtagande tillväxt av hushållens skulder redan under 2008.

Trots att ekonomin nu går in i en första återhämtningsfas, säger de flesta prognoser att arbetslösheten kommer att fortsätta att stiga från dagens 9 procent, förmodligen med ett par procentenheter det närmaste året.

BNP-tillväxten, slutligen, ser ut att bli ännu svagare detta år än vi räknade med i vårens prognos. Vår bedömning är i dagsläget att tillväxten för 2009 blir starkt negativ; -6,4 procent, att den sedan vänder till det svagt positiva 2010; 1,2 procent, för att sedan ytterligare stärkas till 2,6 procent under 2011 (*Figur 8*).

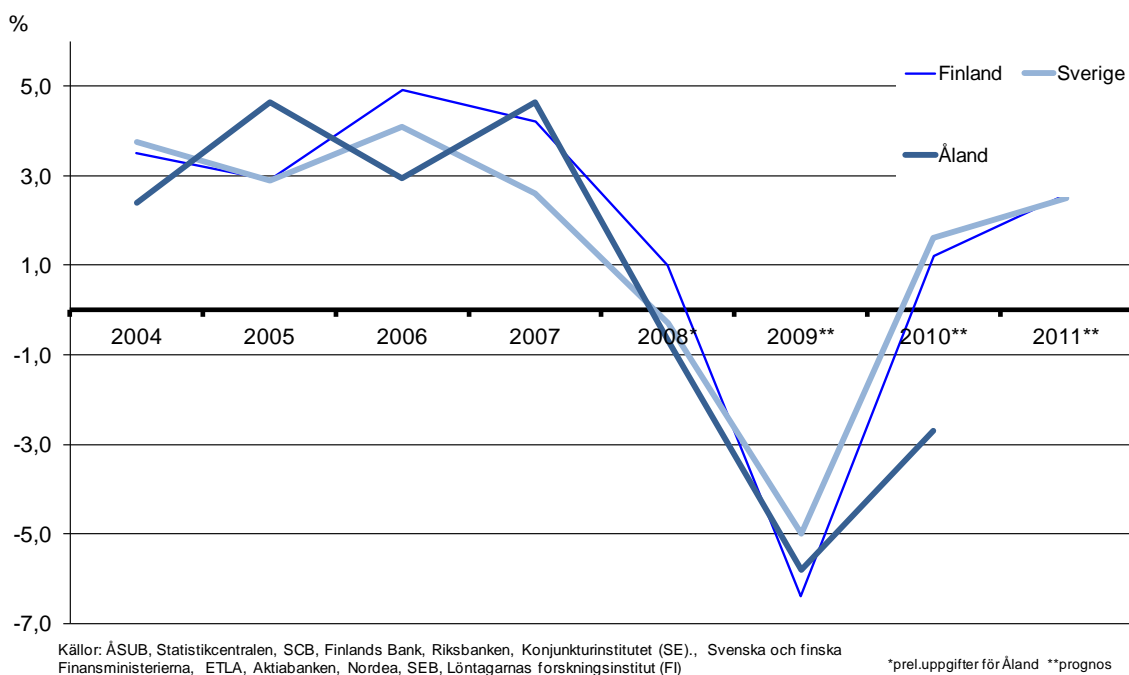
5. Den åländska ekonomin

5.1 Allmän översikt över den åländska ekonomin

Åland har ännu så länge klarat sig relativt sett bra under den djupa internationella lågkonjunkturen som började med finanskraschen hösten 2008. Inga desto mer omfattande permitteringar eller uppsägningar har genomförts. Krisen kommer dock framöver att påverka de åländska företagen, den offentliga sektorn och hushållen. Botten ser visserligen ut att vara nådd i den globala ekonomiska krisen, men Finlands återhämtning blir långsam och utdragen. Detta i sin tur innebär att Åland får räkna med eftersläpande negativa, indirekta effekter, exempelvis i form av en minskad avräkningssumma under flera år framöver.

Inom det privata näringslivet såg vi att företagens omsättning sjönk kraftigt under det första halvåret 2009, och beräknas sammantaget bli svag under andra hälften av året. De indirekta följderna av krisen kommer att bli kännbara på Åland. Dels genom en fortsatt svag efterfrågan från hushållens sida men också mer långsiktigt genom de effekter som fortplantar sig via den förestående åtstramningen av den offentliga ekonomin. När den offentliga konsumtionen skärs ner under de kommande två åren kommer det att minska efterfrågan i den åländska ekonomin, vilket får negativa effekter för skatteunderlaget, vilket i sin tur ökar risken för ytterligare åtstramningar av de offentliga utgifterna. Resultatet kan bli ökad arbetslöshet eller utflyttning, vilket i sin tur på sikt betyder ytterligare minskad ekonomisk tillväxt.

Vi tror att vi kommer att få se en krympande BNP för Åland tre år i rad (se *Figur 8*). I huvudsak är detta en effekt av utflaggningen av färj- och passagerartonnage, även om en del av effekterna härrör sig från den globala konjunkturergång. För 2008 räknar vi med en minskning i BNP motsvarande -0,7 procent, för 2009 med -5,8 procent, och slutligen med -2,7 procent 2010. Utan utflaggningar hade vi haft en svagt positiv tillväxt 2008-2010 (se *Figur 8*).

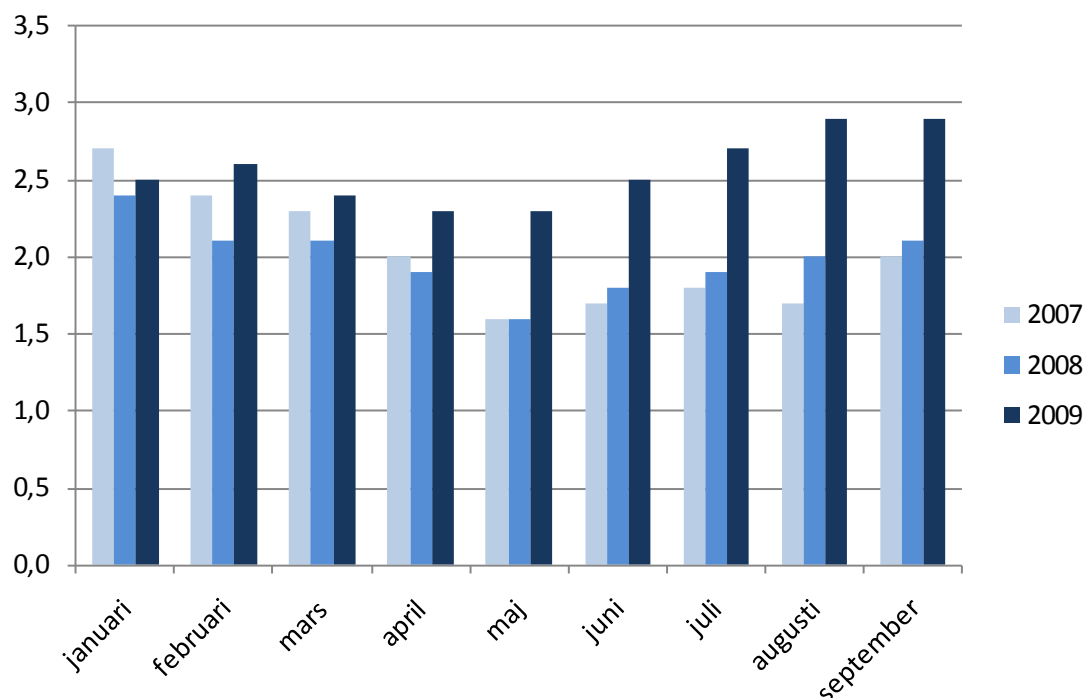
Figur 8. BNP-tillväxten i Finland, Sverige och på Åland

Inflationen på årsbasis under innevarande år kommer enligt vår prognos att ligga kring noll procent, för att sedan gradvis stiga till 1,4 procent under 2010 och till 2,1 procent under 2011. Hög arbetslöshet i vårt närområde och förväntat långsamma prisstegringar på råvaror de kommande två åren förväntas hålla tillbaka inflationen, medan sänkningen av moms på livsmedel kommer att ge en viss press neråt på inflationen under hösten.

Räntorna, som fortfarande ligger historiskt lågt, ser ut att fortsätta att ligga kvar på en låg nivå även nästa år. 3-månaders Euriborräntan förväntas stiga och lägga sig kring 1,6 procent nästa år, för att under 2011 stiga till 2,5 procent.

Den öppna arbetslösheten på Åland steg månad för månad från maj till augusti i år och ligger nu på 2,9 procent. Vi räknar i nuläget med en fortsatt gradvis ökning av arbetslösheten under hösten och vintern. Vi tror att den kan komma att ligga kring 3,3 procent under 2010, för att sedan modereras något till 3,0 procent på årsbasis under 2011 (se *Figur 9*).

De åländska hushållen har numera i genomsnitt skulder i förhållande till disponibel inkomst som ligger över 100 procent. Vid stigande kostnader för boräntor, och ökad arbetslöshet, riskerar högt skuldsatta hushåll att hamna i utsatta lägen.

Figur 9. Den öppna arbetslösheten (procent), månadsvis 2007-2009

Inkomstutvecklingen för landskapet Åland

Landskapet Ålands budget finansieras till stor del av ett *avräkningsbelopp* på 0,45 procent av statens inkomster (exklusive upplåning). Hösten 2008 försämrades snabbt det ekonomiska läget i Finland och under vintern fördjupades recessionen, vilket har påverkat avräkningsinkomsten negativt. Dessutom införde staten skattelättnader år 2008, som medförde att statens inkomster och sålunda avräkningsbeloppet minskade. Ålandsdelegationen var således tvungen att hösten 2009 skriva ned beloppet för år 2008 med cirka 5,5 miljoner euro, ett belopp som landskapet måste betala tillbaka. Avräkningsbeloppet för 2008 har fastställts till 199,3 miljoner euro och år 2009 beräknas klumpsumman sjunka till cirka 170 miljoner euro, för att ytterligare sjunka till runt 167 miljoner euro år 2010.

Som om detta inte vore nog. Den så kallade flitpengen, som blir aktuell då de i landskapet debiterade inkomst- och förmögenhetsskatterna överstiger 0,5 procent av motsvarande skatt för hela Finland, kommer att minska avsevärt år 2008 och uppskattas uppgå till endast 3,1 miljoner euro. För skattegottgörelsen är systematiken sådan att 2008 års belopp tas upp i 2010 års budget.

Orsakerna till den stora minskningen av skattegottgörelsen ifjol kan delvis förklaras med att de konjunkturkänsliga samfundsskatterna och kapitalinkomstskatterna minskade

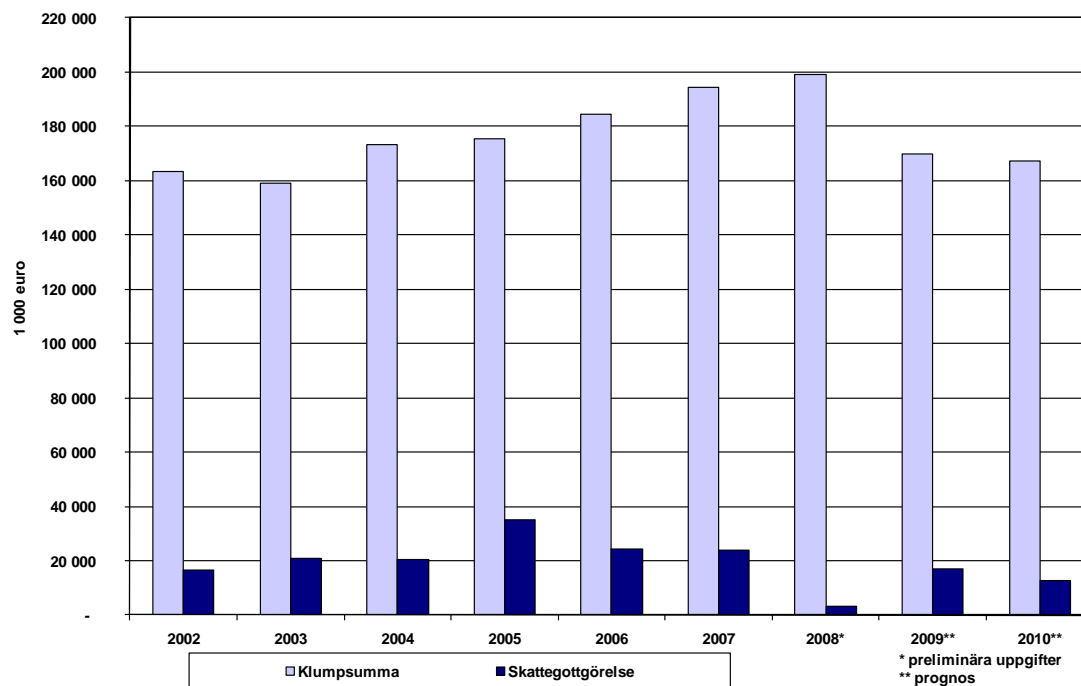
enligt preliminära uppgifter med hela 55 respektive 42 procent år 2008. I övriga Finland är kapitalinkomstskatternas andel av de totala inkomstskatterna mindre. Dessutom var minskningen i kapitalinkomstskatterna för hela Finland mindre än för Åland.

Den snabba nedgången av samfundsskatterna kan förklaras med att den för Åland så viktiga sjöfarten under år 2008 drabbades av höga bunkerkostnader, en svag svensk krona och en mycket snabbt avtagande efterfrågan på frakter. Därtill har två åländska passagerarrederier gjort stora investeringar i fartygsinköp respektive omstruktureringar, vilket lett till mindre betalda samfundsskatter år 2008.

Vi bör också komma ihåg att skattegottgörelsen var rekordhög år 2005, 35,1 miljoner euro, som ett resultat av de försäljningsvinster och sålunda kapitalinkomstskatter som försäljningen av chipsaktierna genererade. Åren 2006 och 2007 var skattegottgörelsen 10 miljoner euro lägre än rekordåret, men ändå på relativt höga nivåer jämfört med tidigare års gottgörelser. Detta kan delvis förklaras med kapitalinkomstskatter som till exempel försäljningen av Birkaaktier genererade.

År 2009 förväntas intäkterna av samfundsskatterna och skatterna på kapitalinkomster fortsättningsvis vara svaga på grund av svaga resultat allmänt bland företagen och privathushållens fortsatt låga kapitalinkomster. Ett par större bolags vinstutveckling kompenserar dock denna allmänna nedgång i samfundsskatterna något. Skattgottgörelsen för år 2009, som tas upp i 2011 års budget, uppskattas uppgå till runt 17 miljoner euro. År 2010 uppskattas skattegottgörelsen åter sjunka, till runt 12 miljoner euro, trots att ekonomin långsamt förväntas börja återhämta sig.

Figur 10. Utvecklingen av klumpsumman och skattegottgörelsen, löpande priser

6. Näringslivsutvecklingen

6.1 Näringslivet som helhet

Analysen av läget inom det privata näringslivet grundar sig främst på uppgifter om företagens omsättning och lönekostnader från det mervärdesskatteregister som ÅSUB har tillgång till samt på resultat från vårens konjunkturbarometerundersökning¹⁶. Dessutom har ny relevant information från ÅSUBs konjunkturöversikt *Konjunkturläget hösten 2009* (Rapport 2009:10) använts.

Medan man i omvärlden redan börjat tala om återhämtning har krisen ännu inte slagit till med kraft på Åland. För landskapet kommer krisens effekter snarare smygande och med eftersläpning. På ytan ser det alltså relativt lugnt ut, men effekterna börjar visa sig på alltfler ställen i konkreta siffror, exempelvis i registeruppgifter på företagens omsättning och löneinbetalningar.

Sjöfarten är stommen i den åländska ekonomin – om än en gradvis krympande sådan. Passagerarrederierna har än så länge klarat sig relativt bra genom krisen, medan delar av fraktsjöfarten drabbats hårt av nergången, i synnerhet de som verkar utan längre kontrakt, men även tankersjöfarten verkar nu under pressade villkor. Överlag kan inom fraktsjöfarten vikande fraktmarknader, överkapacitet och minskade fartygsvärden komma att leda till försäljning av bolag, uppköp, utflaggningar eller i värsta fall någon konkurs.

De åländska *bankerna* har än så länge klarat sig bra genom finanskrisen, tack vare att man inte varit direkt exponerade mot dåliga lån och krisbranscher. Bankernas räntenetto och intjäning har sjunkit på grund av lägre ränteläge trots att volymen på såväl deras inlåning såväl som utlåning ökat. Man har också på sina håll fått se en minskning av det förvaltade fondkapitalet.

Vi bedömer att för att *försäkringsverksamheten* skall stabiliseras och återvända till tidigare lönsamhetsnivå, så krävs en ytterligare stabilisering inom det finansiella systemet, och för sjöförsäkringar krävs en återgång till normala betingelser vad gäller tillväxt i internationella frakter, och en internationellt stabil omvärld.

Den ekonomiska lågkonjunkturen har tydligen inverkat starkt negativt på den åländska *handeln*. Hushållen har avstått från att investera i kapital- och sällanköpsvaror och

¹⁶ För en närmare redovisning av resultaten från konjunkturbarometern, se ÅSUB Rapport 2009:4 ”Konjunkturläget våren 2009”.

istället ökat sitt sparande, vilket är det vanliga mönstret i kristider. Förutom att hushållen hållit igen i sin konsumtion, har säkert ålänningarnas inköp i Sverige och den fördelaktiga växelkursen gentemot den svenska kronan bidragit till nergången för den åländska handeln.

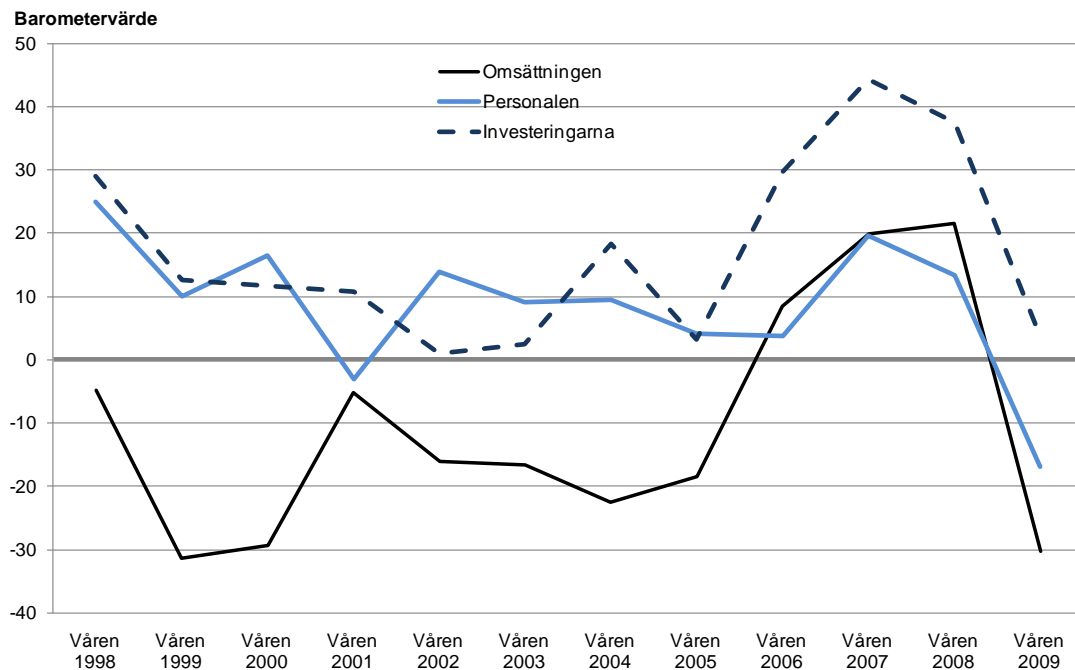
Inom *livsmedelsindustrin* började nergången i omsättningens tillväxt från en hög nivå redan hösten 2007 och har fortsatt neråt sedan dess och enligt våra preliminära uppgifter har tillväxten under 2009 varit negativ. Inom den *övriga tillverkningsindustrin* (plast-, trävaruindustri m.m.) ser effekterna av den internationella konjunkturnergången hittills ut att ha varit mer begränsade än man kunnat befara. I dagsläget ser man ut att ha klarat sig genom det mest kritiska skedet. 60-70 personer var permitterade under våren, medan man efter sommaren endast hade ett 10-tal permitterade.

Den konjunktur känsliga *byggbranschen* ser ut att ha klarat sig något bättre än vi väntade i vårens konjunkturanalys. Det har fortsatt att byggas i såväl offentlig som privat regi under året och byggverksamheten ser ut att fortsätta på i det närmaste samma nivå under det kommande halvåret. Visserligen har några offentliga investeringar skjutits fram, men i och med bl.a. tillbyggnaden av sjöfartsmuseet kommer den offentliga byggnivån att hållas uppe.

Inom *hotell- och restaurang* ser omsättningstillväxten efter en hyfsad högsäsong nu ut att vika. Att lönetillväxten de senaste åren kontinuerligt legat på en högre nivå än omsättningstillväxten tyder på en svag produktivitet i branschen som helhet.

Sammantagna visar branscherna *företags- och personliga tjänster* en neråtgående trend i omsättningstillväxten. Den är säkert i nuläget driven av den ekonomiska lågkonjunkturen, och kommer förmodligen att fortsätta under den kommande sexmånadersperioden.

I ÅSUBs årligen återkommande konjunkturenkät till cirka 200 åländska företag av olika storlek och inom olika branscher frågar vi bland annat hur de enskilda företagen tror att utvecklingen för det egna företaget kommer att vara under året gällande omsättning, lönsamhet, antal anställda samt investeringsnivå. En sammanställning och viktning av svaren med avseende på företagens och branschernas storlek (mätt i antal anställda) ger en bild av framtidsförväntningarna inom hela det åländska näringslivet.

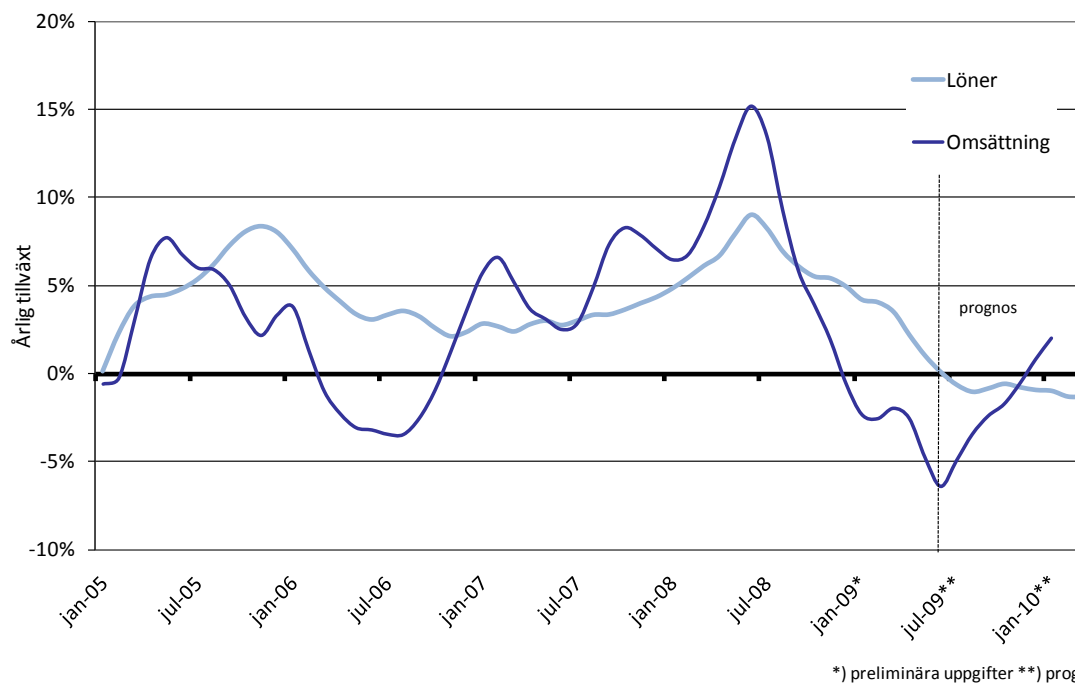
Figur 11. Konjunkturförväntningarna inom den privata sektorn 1998-2009

När det gäller företagens förväntningar i våras på omsättningen det kommande året, rapporterade många företag en avstannande omsättningstillväxt. Vårens utslag på barometern gällande omsättningen är det starkast negativa utslaget på 10 år (se figuren ovan).

Även förväntningarna på antalet anställda ger ett negativt utslag i vår barometer. Förväntningarna om utvecklingen på personalsidan är nämligen de mest negativa på 10 år, under hela den period som ÅSUB genomfört sin konjunkturbarometer. Även investeringarna i det åländska näringslivet sammantaget förväntas minska betydligt under den kommande 12-månadersperioden.

En analys av omsättnings- och lönekostnadsutvecklingen inom det privata näringslivet ger en uppdaterad bild av den faktiska utvecklingen inom den privata företagssektorn fram till halvårsskiftet 2009 (se *Figur 12*). Uppgifterna fram till och med december 2008 är slutliga, medan uppgifterna för det första halvåret 2009 är preliminära.

Totalt uppgick de mervärdesskatteskyldiga företagens omsättning enligt ÅSUBs mervärdesskatteregister år 2008 till drygt 1,9 miljarder euro, vilket var nio procent mer än året innan. Enligt de preliminära omsättningssiffrorna för det första halvåret 2009 minskade dock omsättningen med sju procent jämfört med det första halvåret 2008.

Figur 12. Omsättnings- och lönekostnadsutvecklingen inom det privata näringslivet på Åland

Tillväxten av den samlade omsättningen och lönesumman i det privata näringslivet framgår av *Figur 12*. Som synes var perioden januari 2007 och fram till och med det första halvåret 2008 stark, därefter inträffade nergången. Enligt befintliga data för de två första kvartalen 2009 var omsättningstillväxten negativ, och enligt prognosen för de därpå följande kvartalen blir den fortsatt negativ. Också löneutvecklingen ser enligt prognosen ut att bli negativ under andra hälften av 2009.

6.2 Utvecklingen inom näringslivet ur ett regionalt perspektiv

För att ge en mer nyanserad bild av det åländska näringslivets utveckling, presenteras uppgifter om näringslivets omsättning och lönekostnader per region. Från och med i höst har vi beslutat att endast övergripande redovisa utvecklingen av omsättningen och lönekostnaderna för regionerna Mariehamn, landsbygden och skärgården¹⁷.

Vi har denna gång valt att redovisa vårens konjunkturbarometerresultat endast övergripande för hela det åländska näringslivet (se *Figur 11*), eftersom vi upplever att företagens uppgifter från februari 2009 inte längre är aktuella - mycket har hänt i det åländska näringslivet de senaste åtta månaderna.

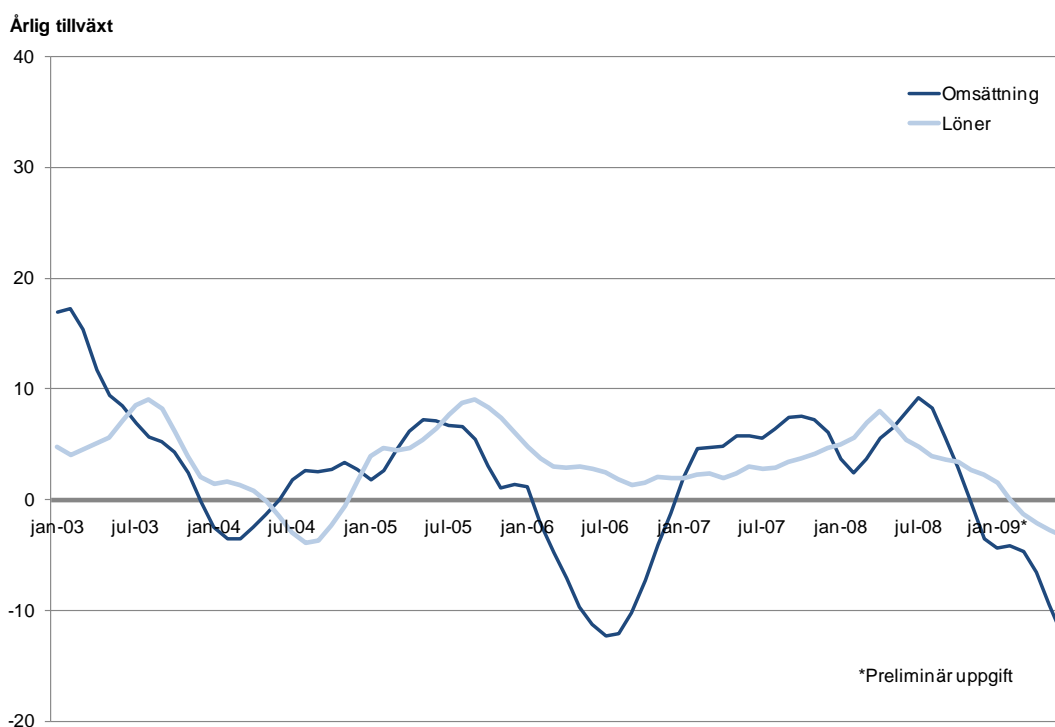
¹⁷ Vi frångår sålunda indelningen av det åländska näringslivet i de tre näringssektorerna 1) parti- och detaljhandel, 2) alla andra serviceföretag inklusive inkvarterings- och restaurangnäringen, transportföretagen, finanssektorn samt företag som erbjuder företagstjänster och privata tjänster samt 3) industrin inklusive vatten- och elförsörjning, byggverksamhet samt primärnäringsföretagen.

Utvecklingen inom företagen i Mariehamn

Mariehamnsföretagens andel av det åländska näringslivets totala omsättning uppgick ifjol till 76 procent enligt uppgifterna i ÅSUBs mervärdesskatteregister¹⁸. Den totala omsättningen i Mariehamnsföretagen uppgick till nästan 1,5 miljarder euro, en ökning om nio procent jämfört med år 2007. Det första halvåret 2009 (preliminära uppgifter) minskade dock omsättningen i Mariehamnsföretagen med 12 procent jämfört med första halvåret 2008.

Inom staden utgör sjöfarten en betydande del och nedgången det första halvåret 2009 kan delvis förklaras med att omsättningen inom branschen transport, vilken står för hela 40 procent av näringslivets omsättning, minskade med elva procent samma period. Handelsföretagen, av vilka många har hemort i staden och på landsbygden, minskade också sin omsättning det första halvåret, med hela 12 procent.

Figur 13. Omsättningens och lönekostnadernas utveckling inom företagen i Mariehamn

Som vi såg i *Figur 12* ökade omsättningen i det åländska näringslivet stabilt under första delen av år 2008, för att därefter snabbt mattas av och till och med vara negativ i början av år 2009. En närmare titt på utvecklingen per region visar att det var företagen

¹⁸ I detta register ingår endast mervärdesskatteskyldiga företags omsättningsuppgifter. Vissa företag såsom banker har inte någon egentlig omsättning och ingår sålunda inte här.

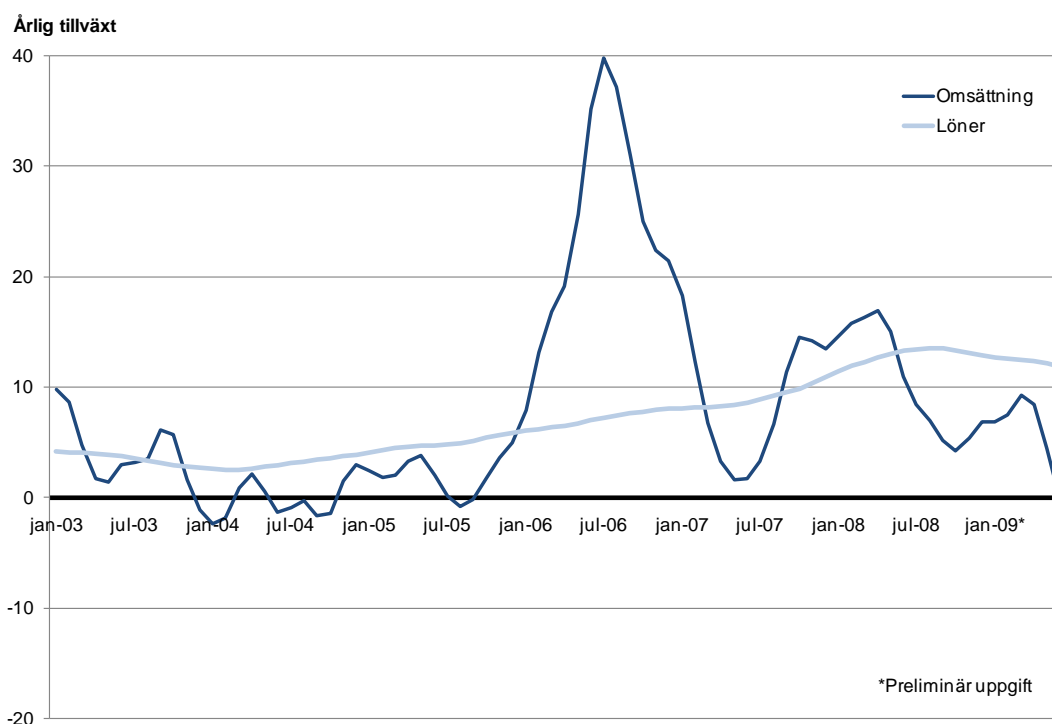
i Mariehamn som stod för den största och snabbaste nedgången i omsättningen under senare delen av år 2008: från en årlig omsättningstillväxt på drygt nio procent i juli 2008 till en negativ tillväxt i slutet av samma år som fortsatt sjunka under år 2009.

Då det gäller utvecklingen av lönerna i staden så uppvisar den liksom för hela Åland en topp i april 2008 (+8%). Därefter har den årliga tillväxttakten avtagit och till och med blivit negativ i början av år 2009.

Utvecklingen inom företagen på landsbygden

Totalt uppgick landsbygdsföretagens omsättning år 2008 till 392 miljoner euro, vilket utgjorde en femtedel av det åländska näringslivets omsättning. Jämfört med år 2007 ökade omsättningen med cirka 11 procent, och preliminära omsättningsuppgifter för första halvåret 2009 visar på en ökning om fem procent.

Figur 14. Omsättningens och lönekostnadernas utveckling inom företagen på landsbygden

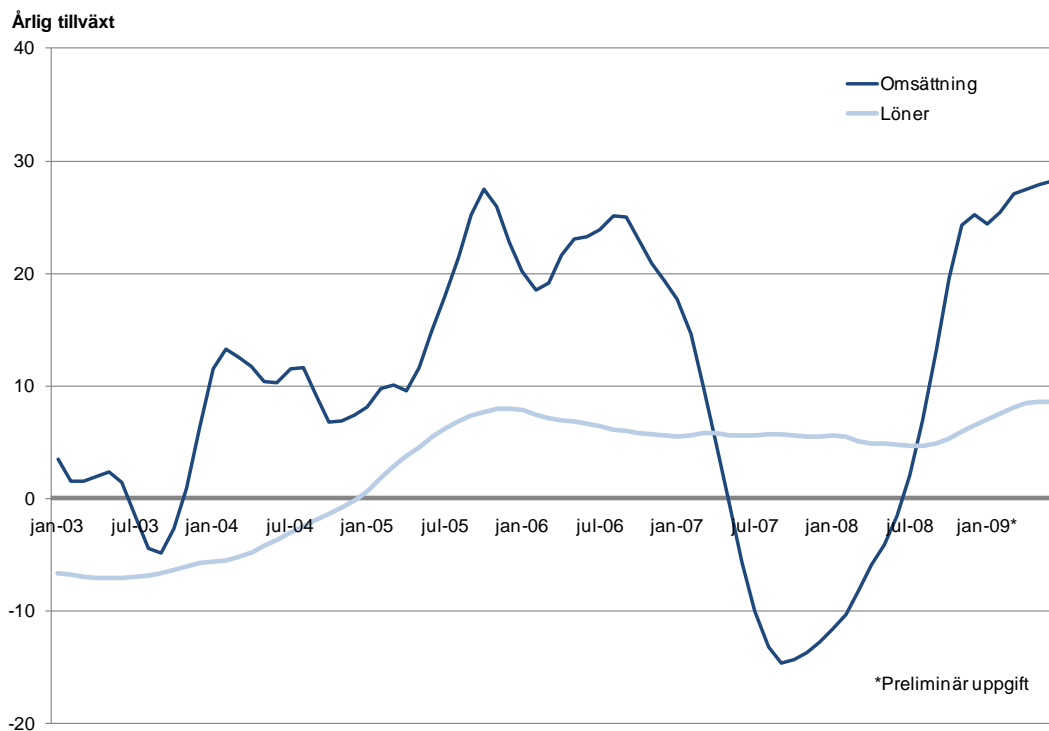
Omsättningens årliga tillväxttakt började avta redan i april 2008 från en tillväxttakt på hela 17 procent till drygt 4 procent i oktober samma höst. Under våren 2009 ökade tillväxttakten något för att därefter sjunka igen.

Utvecklingen av lönekostnaderna har ökat stabilt, men började sakteligen mattas av hösten 2008. Enligt de preliminära siffrorna för år 2009 är lönekostnadernas tillväxttakt ändå över 10 procent.

Utvecklingen inom företagen i skärgården

Omsättningen i de mervärdesskatteskyldiga skärgårdsföretagen uppgick ifjol till drygt 63 miljoner euro, en ökning om 18 procent jämfört med år 2007 då omsättningen sjönk med 14 jämfört med år 2006. Enligt preliminära siffror för det första halvåret 2009 steg omsättningen ytterligare med 16 procent jämfört med det första halvåret 2008, vilket delvis kan förklaras med att omsättningen inom primärnäringarna¹⁹ samma period ökade med 13 procent.

Figur 15. Omsättningens och lönekostnadernas utveckling inom skärgårdsföretagen

Då man ser på utvecklingen av skärgårdsföretagens omsättning, kan man se ett motsatt mönster jämfört med de övriga regionerna. Från och med hösten 2007 har omsättningen ökat från en negativ utvecklingstakt till en årlig tillväxttakt på över 25 procent i början av år 2009, vilket delvis kan förklaras av nyetablering av företag. Lönekostnadernas årliga tillväxttakt inom skärgårdsföretagen har varit stabil runt 5 procent, för att under början av år 2009 öka något.

En närmare titt på primärsektorns omsättningstillväxt visar på liknande mönster som skärgårdsföretagen. Tillväxten i branschen sjönk nämligen dramatiskt under fjolåret efter två starka år 2006-2007, för att under 2009 åter vara positiv.

¹⁹ ÅSUBs uppgifter om utvecklingen av omsättningen och lönesumman inom primärnäringarna täcker endast det jord- och skogsbruk och fiske som bedrivs i bolagsform.

Tabell och figurbilaga

Preliminär förvärvsinkomstskattecalcul (enligt debitering), Mariehamn Oktober 2009

(1.000 euro)

	2007	2008*	2009**	2010**
Förvärvsinkomster	252 702	266 093	269 249	273 777
<i>förändring, %</i>	5,4	5,3	1,2	1,7
därav utlandsinkomster	11 791	11 490	16 090	18 290
Avdrag, riks-	43 827	45 632	47 519	50 733
Avdrag för inkomstens förvärvande	4 241	4 303	4 303	4 432
Förvärvsinkomstavdrag	15 429	16 640	16 640	16 640
Grundavdrag	1 776	1 722	1 722	3 782
Övr avdrag inkl pensionsink avdrag	22 381	22 967	24 854	25 879
Avdrag, åländska	14 434	15 241	15 420	15 615
Resekostnadsavdrag	662	734	749	764
Studielåneavdrag	94	91	92	94
Sjukdomskostn.avdrag	3 017	3 186	3 250	3 250
Studieavdrag	359	369	380	391
Allmänt avdrag	10 302	10 860	10 949	11 116
Avdrag, sammanlagt	58 261	60 872	62 939	66 348
"Beskattningsbar inkomst"	194 441	205 220	206 311	207 429
Skattesats	16,00	16,00	16,50	16,50
Kalkylerad skatt	31 111	32 835	34 041	34 226
Arbetsinkomstavdrag			550	803
Övr. avdrag från skatten mm.	1 953	2 448	2 269	2 487
Debiteras	29 157	30 387	31 222	30 935
<i>förändring, %</i>	3,1	4,2	2,7	-0,9
Den inkomst som motsvarar debiterad skatt	182 234	189 917	189 227	187 485
<i>förändring, %</i>	3,1	4,2	-0,4	-0,9

*De debiterade skatterna (de skatter skattebetalarna ska betala) stämmer inte helt överens med de skatter som under året redovisas till kommunerna.

Preliminär förvärvsinkomstskattekl (enligt debitering), landsbygden Oktober 2009

(1.000 euro)

	2007	2008*	2009**	2010**
Förvärvsinkomster	266 534	280 657	287 399	291 697
<i>förändring, %</i>	5,4	5,3	2,4	1,5
därav utlandsinkomster	13 367	13 030	18 280	20 180
Avdrag, riks-	51 898	54 052	56 562	60 831
Avdrag för inkomstens förvärvande	4 843	4 914	4 914	5 061
Förvärvsinkomstsvdrag	18 885	20 367	20 367	20 367
Grundsvdrag	2 411	2 338	2 338	5 135
Övr svdrag inkl pensionsink svdrag	25 759	26 434	28 944	30 269
Avdrag, åländska	19 566	20 897	21 294	21 560
Resekostnadsavdrag	5 167	5 728	5 843	5 960
Studielåneavdrag	80	77	78	80
Sjukdomskostn. svdrag	3 533	3 731	3 806	3 806
Studieavdrag	393	404	416	429
Allmänt svdrag	10 393	10 956	11 152	11 286
Avdrag, sammanlagt	71 464	74 949	77 856	82 391
"Beskattningsbar inkomst"	195 070	205 709	209 542	209 307
Skattesats	17,47	17,43	17,51	17,50
Kalkylerad skatt	34 076	35 856	36 682	36 630
Arbetsinkomstsvdrag			698	1 019
Övr. svdrag från skatten mm.	2 512	1 839	2 604	2 783
Debiteras	31 565	34 017	33 380	32 827
<i>förändring, %</i>	2,4	7,8	-1,9	-1,7
Den inkomst som motsvarar debiterad skatt	180 724	195 199	190 638	187 540
<i>förändring, %</i>	2,8	8,0	-2,3	-1,6

*De debiterade skatterna (de skatter skattebetalarna ska betala) stämmer inte helt överens med de skatter som under året redovisas till kommunerna.

Preliminär förvärvsinkomstskattekl (enligt debitering), skärgården

Oktober 2009

(1.000 euro)

	2007	2008*	2009**	2010**
Förvärvsinkomster	44 255	46 600	45 273	45 569
<i>förändring, %</i>	5,7	5,3	-2,8	0,7
därav utlandsinkomster	3 179	3 088	4 108	4 528
Avdrag, riks-	9 735	10 095	10 741	11 770
Avdrag för inkomstens förvärvande	779	790	790	814
Förvärvsinkomstsvdrag	2 802	3 022	3 022	3 022
Grundsvdrag	564	547	547	1 201
Övr svdrag inkl pensionsink svdrag	5 590	5 736	6 382	6 733
Avdrag, åländska	2 793	2 964	2 892	2 899
Resekostnadsavdrag	396	439	448	457
Studielåneavdrag	8	8	8	8
Sjukdomskostn.avdrag	616	651	664	664
Studieavdrag	74	76	78	81
Allmänt svdrag	1 699	1 791	1 694	1 690
Avdrag, sammanlagt	12 528	13 060	13 633	14 669
"Beskattningsbar inkomst"	31 727	33 540	31 640	30 900
Skattesats	17,54	17,54	17,52	17,52
Kalkylerad skatt	5 571	5 890	5 550	5 422
Arbetsinkomstsvdrag			129	189
Övr. svdrag från skatten mm.	342	492	568	618
Debiteras	5 229	5 397	4 853	4 614
<i>förändring, %</i>	4,5	3,2	-10,1	-4,9
Den inkomst som motsvarar debiterad skatt	29 808	30 766	27 708	26 339
<i>förändring, %</i>	5,8	3,2	-9,9	-4,9

*De debiterade skatterna (de skatter skattebetalarna ska betala) stämmer inte helt överens med de skatter som under året redovisas till kommunerna.

Uppskattade effekter på kommunernas skatteinkomster år 2009 av det nya arbetsinkomstavdraget och det utökade pensionsinkomstavdraget

	Invånarantal 31.12.2008	Effekt på skatteinkomsten euro/invånare	Effekt på skatteinkomsten 1.000 euro/kommun
Brändö	518	79	41
Eckerö	921	83	76
Finström	2 483	64	159
Föglö	576	89	51
Geta	456	105	48
Hammarland	1 440	70	101
Jomala	3 917	64	251
Kumlinge	360	88	32
Kökar	262	87	23
Lemland	1 783	57	102
Lumparland	387	69	27
Saltvik	1 753	67	117
Sottunga	115	107	12
Sund	1 031	71	73
Vårdö	449	96	43
Mariehamn	11 005	65	710
Åland	27 456	68	1 869

Källa: ÅSUB och Finlands Kommunförbund

Uppskattade effekter på kommunernas skatteinkomster år 2010 av förändringarna i arbetsinkomstavrdraget, pensionsinkomstavrdraget och grundavdraget

	Invånarantal 31.12.2009 ÅSUB prognos	Effekt på skatteinkomsten euro/invånare	Effekt på skatteinkomsten 1.000 euro/kommun
Brändö	515	92	47
Eckerö	938	89	83
Finström	2 485	67	166
Föglö	571	90	51
Geta	457	110	50
Hammarland	1 455	67	97
Jomala	3 971	57	227
Kumlinge	370	99	37
Kökar	254	97	25
Lemland	1 775	62	109
Lumparland	387	76	29
Saltvik	1 775	63	112
Sottunga	118	106	13
Sund	1 031	74	76
Vårdö	449	95	42
Mariehamn	11 105	62	683
Åland	27 656	67	1 848

Källa: ÅSUB och Finlands Kommunförbund

Preliminära landskapsandelar per sektor och kommun år 2010 utan indexjustering

Kommun	Socialvård	Grundskola	Medborgar- institut	Bibliotek	Idr., ungd. o. kulturv.	SAMMAN- LAGT uppgiftsbas. Is-andelar	Allm.is-andel (inkl.bef.min).	Komplett- ering av skatte- inkomster Per 5.10.2009	SAMMAN- LAGT övr. Is- andelar	Komp. för utebliven kap.ink.skatt Per 13.9.2009	Kompensa- tion för "äländska" avdrag 2010 enl. prognos	SAMMAN- LAGT kompensa- tioner enl. prognos	SAMMAN- LAGT Is-andelar
Brändö	577 565	336 519		12 207	14 892	941 183	194 886	101 929	296 814	20 000	96 312	116 312	1 354 310
Eckerö	1 098 978	609 487		21 703	26 478	1 756 647	128 508	408 618	537 126	52 000	185 986	237 986	2 531 758
Finström	1 941 166	1 324 128		48 760	59 486	3 373 540	0	28 399	28 399	88 000	556 615	644 615	4 046 553
Föglö	693 096	472 559		13 573	16 559	1 195 787	239 990	124 844	364 833	30 000	107 738	137 738	1 698 359
Geta	607 634	398 712		10 746	13 110	1 030 201	170 595	340 628	511 223	11 000	81 725	92 725	1 634 149
Hammarland	1 333 152	947 797		33 934	41 399	2 356 280	194 538	222 278	416 817	38 000	288 108	326 108	3 099 205
Jomala	2 416 591	1 692 879		76 920	93 842	4 280 232	0	0	0	122 000	789 637	911 637	5 191 869
Kumlinge	423 413	207 640		8 483	10 350	649 885	134 680	18 460	153 140	15 000	77 273	92 273	895 299
Kökar	256 161	250 599		6 174	7 532	520 467	146 410	121 018	267 428	3 000	50 042	53 042	840 937
Lemland	1 372 546	1 201 532		42 016	51 259	2 667 353	92 645	0	92 645	55 000	348 461	403 461	3 163 459
Lumparland	320 606	273 869		9 120	11 126	614 721	52 282	418	52 700	8 000	91 834	99 834	767 254
Saltvik	1 493 092	868 589		41 309	50 397	2 453 387	91 086	97 850	188 936	58 000	349 493	407 493	3 049 816
Sottunga	142 827	93 080		2 710	3 306	241 923	57 890	0	57 890	7 000	25 975	32 975	332 787
Sund	1 043 192	714 208		24 296	29 640	1 811 337	139 284	199 231	338 515	22 000	207 546	229 546	2 379 398
Vårdö	507 886	357 999		10 581	12 908	889 374	167 976	155 842	323 819	9 000	82 808	91 808	1 305 001
Mariehamn	3 890 637	2 346 648	369 080	172 889	210 922	6 990 175	0	0	0	106 000	2 478 988	2 584 988	9 575 163
SUMMA	18 118 540	12 096 246	369 080	535 420	653 206	31 772 492	1 810 770	1 819 515	3 630 285	644 000	5 818 541	6 462 541	41 865 318
<i>Förändring 2009-2010</i>	4,1%	-0,4%	0,0%	1,1%	1,1%	2,2%	-0,2%	0,1%	-0,1%	-32,4%	1,2%	-3,6%	1,0%

Prövningsbaserade stöd ingår inte här

Referenser

Finlands Kommunförbund, Kommunalekonomi: Nr 4/2009 september, Helsingfors

Finlands Kommunförbund, Skatteprognoser 7.10.2009, www.kommunerna.net

Regeringens budgetförslag för 2010

ÅSUB Statistikmeddelande, Offentlig ekonomi 2009:1, Kommunernas och kommunalförbundens budgeter 2009

ÅSUB Statistikmeddelande, Offentlig ekonomi 2009:2, Kommunernas bokslut 2008 (Preliminära uppgifter)

ÅSUB Statistikmeddelande, Offentlig ekonomi 2009:3, Prisindex för den kommunala basservicen på Åland

ÅSUB Rapport 2009:10, Konjunkturläget Hösten 2009, Mariehamn

Skatteförvaltningen, Debiteringsstatistik 2008, 5.10.2008, www.vero.fi

ÅSUB, www.asub.ax

ÅLANDS STATISTIK OCH UTREDNINGSGSBYRÅ

Ålands statistik- och utredningsbyrå, ÅSUB, är en fristående enhet vars huvuduppgift är att verka som Ålands officiella statistikmyndighet och bedriva kvalificerad utrednings- och forskningsverksamhet.

ÅSUB producerar fortlöpande aktuell statistik inom en rad olika samhällsområden. Tyngdpunkten i analysverksamheten utgörs av utredningar inom det ekonomisk-politiska området. Statistiska sammanställningar publiceras regelbundet i serierna ÅSUB Statistik och ÅSUB Statistikmeddelande, medan serien ÅSUB Rapport innehåller utredningar, analyser och annan information om Ålands ekonomi och samhälle.

Mer information om verksamheten och publikationer finns på ÅSUB:s hemsida www.asub.ax

ÅLANDS STATISTIK- OCH
UTREDNINGSGSBYRÅ

Tfn +358 (0)18 25490
Fax +358 (0)18 19495
info@asub.ax
www.asub.ax

Ålandsvägen 26
PB 1187
AX-22 111 MARIEHAMN